

„PENTRU PARTIDUL NOSTRU, PENTRU TOȚI COMUNIȘTII DIN ROMÂNIA NU EXISTĂ DATORIE MAI SFINTĂ DECIT ACEEA DE A-ȘI ÎNCHINA VIAȚA CONTINUĂRII ACESTEI OPERE MINUNATE, DE A DUCE MAI DEPARTE FĂCLIA LUMINOASĂ A PROGRESULUI ÎN PATRIA NOASTRĂ, DE A FACE SĂ STRĂLUCEASCĂ TOT MAI PUTERNIC CHIPUL ROMÂNIEI SOCIALISTE. GENERAȚII DUPĂ GENERAȚII VOR SLĂVI PARTIDUL COMUNIȘTILOR CARE RIDICĂ ROMÂNIA TOT MAI SUS, SPRE ÎNALTELE PISCURI ALE CIVILIZAȚIEI COMUNISTE”.

Din expunerea „Partidul Comunist Român - continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România”, prezentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al C.C. al P.C.R., la ocazia festivă organizată cu prilejul aniversării a 45 de ani de la crearea Partidului Comunist Român.

Proletari din toate țările, uniți-vă!

GAZETA LITERARĂ

Anul XIII Nr. 19 (705) 12 mai 1966

ORGAN SAPTAMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

8 pagini 1 leu

ZIUA NOASTRĂ DE ASTĂZI ȘI DE MÎINE

Poporul român a muncit și a luptat din greu, venind la rând, ca să-și apere țara și ființa. Zidul se surpa însă de multe ori. Și când nu se surpa zidul, li se linau oame-tilor scările, celor mai îndrăzneți, culezătorilor. Și ter-nu le mai rămânea altceva de făcut decît să sãmene pãmîntul țării cu fîntini. Și ei, cei mai culezători și mai buni, au făcut-o și pe asta, au pus cãrãmidã lingã cãrãmidã, intrînd în pãmînt pînã la glezne, pînã la briu, pînã în dreptul inimii și pînã în inima veșnic vie și veșnic datãtoare de viață a acestor meleaguri. — Presimțind și știind cã din fîntinile în care se scufundau vor iz-vorî, peste ani, vãpãii nesfîrșite. Așa au fost sãpate în piatrã și în lut, în piatrã vremii și în lutul zãdãrniciei, fîntinile al cãror nume îl roștim cu pietate: Fîntina Mesterului de pe Argeș, Fîntina lui Pîntea, Fîntina lui Horia, Fîntina orbã de durere a lui Vladimirescu și cea neștiutã a lui Bãlcescu, fîntinile tu-turor celor ce au intrat în pãmînt pînã la glezne și pînã la briu, pînã în dreptul pieptului și pînã în zarea ochi-lor, sã ne înalte țara și ființa. Dãruirea aceasta ne-precupețitã, în muncã și în luptã, trece ca un vîiet mare prin anii care au precedat epoca noastrã și ne apare cu atît mai impresionantã cu cît a avut loc într-o vreme cînd oamenii nu erau siguri niciodatã de ziua lor de mîine. Nestatornicia se pãrea cã e o leac de neschimbãt a acestor pãmînturi, un blestem fiindã într-adevãr ceea ce se clãdea ziua se surpa noaptea și ceea ce nu ne luau unii ne cereau alții, mereu și me-reu. Dar iatã cã acum lucrurile stau altfel, cu totul și cu totul altfel, așa cum și-au dorit-o sãmãntorii din fîntini, visãtorii, luptãtorii.

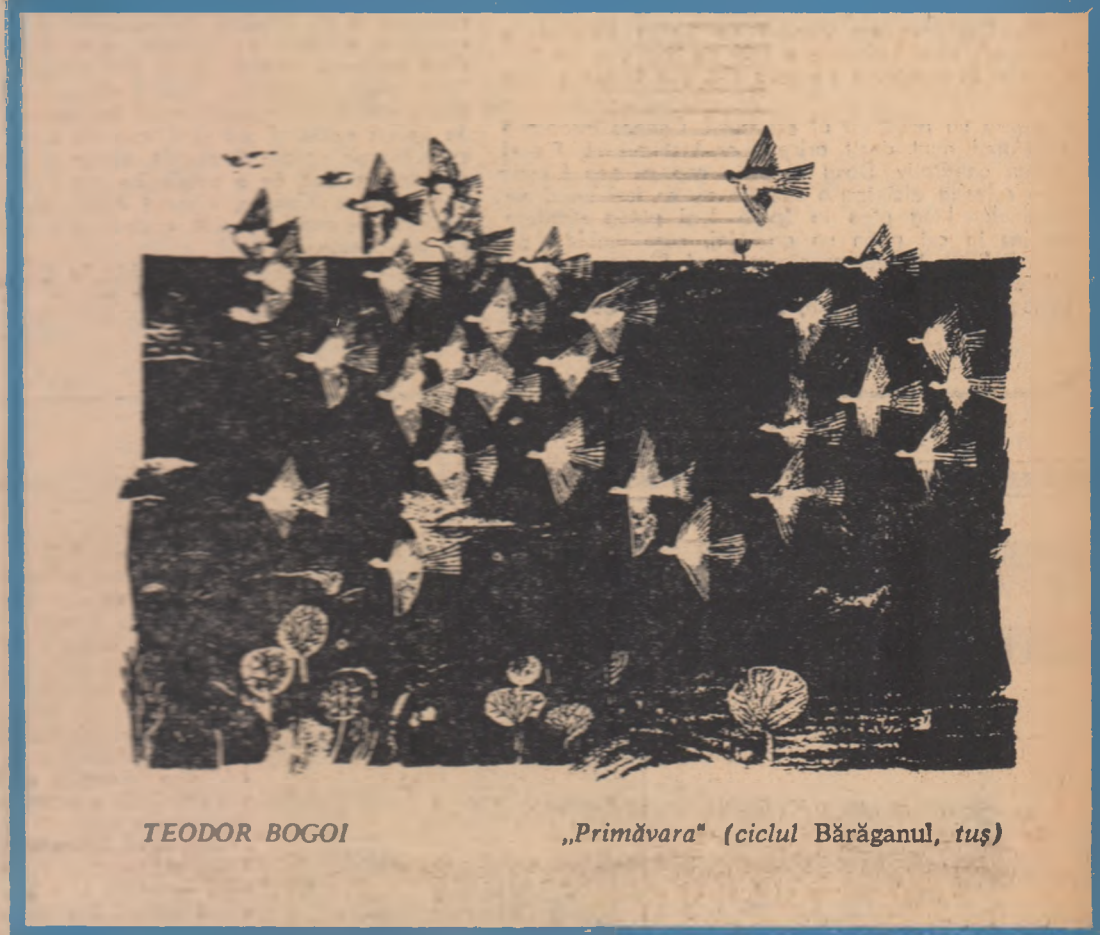
Ziua noastrã de astãzi și de mîine stã, ca un rãspuns al vechilor strãdãnii, sub semnul încrederii și al stator-niciei. Nimãnu-i nu-i mai este teamã, astãzi, la noi,

cã va rãmîne cu mîinile goale, cã nu va avea ce munci, cã nu se va putea folosi de energia care-i pulează în viață, de ideile și de talentul pe care le are, de pasiunile pe care vrea sã o punã într-o îndelungatã sau alta, în ea modestã sau de mare anvergurã. Nimãnu-i mai este teamã, astãzi, la noi, sã se teamã pentru ziua de mîine, sã-i fie fricã de viitor, de viitorul sãu și al co-piilor sãi, de bãtrînețe sau de invaliditate. Nimãnu-i mai este teamã învingerea, ca singura posibi-litate de a viețui, și numai înțel asociat, cel ce nu vor ori cei ce nu și-au lãsat memoria pe care o au, se macinã sub acestã noie, rãspunzãtoare oãnd de-acum pe umerii fiecãruia și nu pe seama oricãrui propriu-zis. Dominant a fost și este la noi, astãzi, vîntul constructiv. Acestã și încrederea în om și în puterea sa de muncã, în talentul sãu și în inteligența sã, în tot ce are omul mai bun și mai de preț, ca ființă fundamentalã, cã poartã sã așeze pãmîntul. Orinduirea noastrã socialistã vine, prin tot ce are mai caracteristic, în îndepãrtarea tuturor incertitudinilor pozitive din firea omului, în stimularea și în creșterea stãru-tor, ca pe o condiție hotãrîtã a propriei sale de-voitãri. Zidul nu se mai surpã astãzi și nici nu i se mai ia nimãnu-i scãria. Dimpotrivã, în secolul al X-lea, cu încredere. Și schelele sînt tot mai înalte, iar sentimentul rãvãșitor al nesiguranței — toamna pentru ziua de mîine — rãmîne tot mai jos, se destrãmã, pe mãsura ce ne împingem noi țara și zãra. În acestã desãr-mãre, în trecerea acestã de la nesiguranță la încre-derã, de la nestatornicie la statornicie — sã acuzã una dintre cele mai de seamã cuceriri ale revoluției, ale muncii duse de Partidul Comunist Român, înainte și dupã Eliberarea țării. Evident, ea nu intrã și nici nu poate intra în statisticã, nu poate fi drãmuitã în

cifre și în procente comparative, dar de existat existã, face parte integrantã din realitãțile noastre noi și dinamice, dîndu-le sens și pregnanță. Așa se și ex-plicã, de altfel, iubirile pe care le-am obținut și le obținem, trecerea, într-un timp record, de la o stare veche, incertã și ceșoasă, la o stare nouã, luminosã și limpede, cu perspective dintrã cele mai impres-ionante.

În sunetul sirenelor care se înalță în fiecare dimi-neașã peste țarã, vibrezã astãzi, ca un ecou al vechi-lor vaiețe, numai chemarea la muncã. Îndemnul la viață, la o viață burticã și demnã. Vãpãre înãlcãrate vin și pleacã din porturi. Trenuri grele tale muncii, ducînd mizeruri la combinate și aducînd tagile la san-ctere, unde se înalță noile fabrici. În adîncuri de muncã se sapã izvoarele lumini. Turlele instalațiilor de foraj stau cu fruntea propãtã în cer și scormo-lesc cãmãni adîncurile cele mai adînci ale pãmîntu-lui nostru, sã-i smulgã boghiile. Tãietul gîlciie în cov-ductele strãlucitoare ale rafinãriilor, prefãcîndu-se în produse de mare preț. Fire fantastice se nasc din bo-ghiile acestor pãmînturi. Iar recolectele se perindã peste ogãre, ca niște umbre mari și grele, adu-nidu-se în silozuri, ca niște ape. În toate, în tot ce se mișcã și crește acum, la noi, e un vîiet și o ridicãre cum n-a mai fost altã înãlțã vreme. În toate, în tot ce s-a realizat și se realizeazã în România socialistã, pulează puterea creatoare a poporului, a omului care poartã pe frunte laurii mîndriei și ai demnitãții, avãndã fiind de altfel cel mai convîngãtor elocuț cu pozie fi-ada „Partidului nostru-comunist, la cel patruzeci și cinci de ani ai sãi, vîrstã a maturitãții și a încrederii.

Ion LANCRANJAN

TEODOR BOGOI

„Primãvara” (ciulul Bãrãganul, tuș)

PERPESSICIUS: LECTURI INTERMITENTE (II)

Viața lui Alexandru Macedonski de Adrian Marino, masiva biografie de peste șase sute de pagini, în care numai bibliografia ocupã pp. 506-622, dupã care urmeazã, în buna tradiție a biografiilor de azi, un excelent album iconografic, va face sã curgã mullã cãmãni în publicistica noastrã, sãit de pasiune și subiectual înalt, sãit de încredincãbile și de exigente științifice la fãcã ale cronicii biografice, sãit de caldã, de dragã și de bogatã în umor, expozitivã, chiar plebeianã, ce autorul întreprinde, întrecînd pe una dintre cele mai impresionante documentãri, lui-o preface pe cã de sorã, pe aia de categoricã, Adrian Marino scrie sãit

obiectivã întreprinderii, mai precis caracterul biografiei sale, care va fi un portret moral, evident poetic, susti-nut înã la tot pasul de tot altfel acte de viață auten-tificate, rod și sintezã a unei continue confruntãri, a-pronpe simultane, între document și interpretare, de-sarece, cum sãit de just spune autorul: „cele douã operãri sînt în mod obligatoriu paralele și interdepen-dente, documentul fãrã interpretare fiind simplã arbi-traritate, interpretarea fãrã bunã documentãri, simplã li-teraturã sau, în cel mai bun caz, evocare impresionantã, wã pur escapistã”. Preocupat, în primul rînd, de „uman-i-tãtea” personalitãții sãie, unul din cele mai complexe, mai „imprevizibile” și mai stricte de lumini și de umbrã, autorul a evitat, în tot cazul s-a strãduit, oricã „subiec-tivism”, cel puțin în mãsura, și observația se cuvine reținutã pentru prudenția ei, în care „subiectivitatea (sãi) intrã în dialectica scierii cãmãstern”. Dupã cum s-a fãcã „la permanentã” și de „umanitate” sau „litera-turãre”, așadar de acleã alãvuri și poezie mai mult sau mai puțin legendare. Și pentru cã, din nou revine pe tapet fãcã biografiilor romanãte ce apãreau cam înaintea cã primele biografii romanãte ce apãreau cam cu jumitate de veac în urmã, dupã înalțul rãzboi, „Chopin” și „Disraeli” nu necescã documentãria, iar farmecul narãtiunii era un dar al scriitorului, nu o datã romancier. Desãlãmînteri, Andrei Marino, specialist în tehnica biograficã, s-a dovedit cu timpul un „surserist” de prestigiu, cînd a abordat pe Proust sau pe Victor Hugo. Și-apoi, mai sãit și documentele necese, tradi-tiile, legendele, aceã „seamã de covãte” a cronicarului nostru, ce va fi stat la baza „viziilor paralele” ale lui Plãtar. De douã ori simțitã, prin bogãtia documen-tãrii și prin interpretare, Viața lui Alexandru Mac-edonski este, prin caracterul și prin natura ei, o biogra-fie fenomenologicã, în sensul în care Eminescu, plecînd de la variațiunile de umor ale lui Timon din Athena prezenta o astfel de traicteorie drept „fenomenologia unui suflet bîntuit de patimã”. A raporta, acum, despre un atare spectacol, multiple și complex, într-un singur articol, se înțelege cã este cu neputinã. De aceea, por-tind de lã exemplul lui Adrian Marino însuși, vom folosi metoda acelor „discerți succesive, pe etape”, pe care natura lumii, de o mare mobilitate, a subiectului i-a impus-o autorului și vom începe cu capitolul VI, intitulat „Polemici” în care e inclus și incidentul cu-moscãrii epigrame, din 1883, împotriva lui Eminescu. În-aste înã de aceasta, am scrie și propunem de scrie tehnic, și pe tare o lucrãre ca aceea de fãcã, sãit de bogatã în referințe, o sugeratã cu pregnanță. Ce-ar fi, ne-am zis, în timpul lecturii și în vreme ce eram obli-gatã sã recurgem la luminiile capitulului respectiv „din bibliografie, dacã pe vîiet, și mai cu seamã cînd e vorba de mii de referințe, bibliografia ar fi masatã nu la finele volumului, ci, ca pe vremuri, în subsoalã fiecãrei pagini? Ar fi și mai puțin pierdere de timp, și o multã mai leucioasã umbrã și semnificãre a ipoteticilor cenri de tipãr, sau altmãsurã. De pãlã, în pag. 186 nu despre Ion Nãdejde, amabilul cronicar leãtrã de la „Adevãrul”, e vorba, ci de Ion Nãdejde, patronul „Con-temporanului”, doctrinarul socialist și mai stieru tinãr generos liberal, despre care Ion Pas a scris atlece pagini admirabile, iar decãrduãl cu fila 542, din bibliografie, ar fi fost evitat. Apoi, „cîșcunãstul proces de la Școala centralã de leie” (p. 171) al lui Mãiorescu, nu e cu mult anterior lui aprilie 1874? O redacție mai expliciã se impune. Și, poate, vor fi fãcã și alte prilejuri. Con-frații noștri tehnoredacționari vor aviza.

„Polemici”-le capitulului VI, de care ne ocupãm, cu-prind hãrta, mai mult decît simoasã, aproape seismicã, a relațiilor lui Macedonski cu „Junimea”, cu Mãiorescu, cu Alexandri și cu Eminescu între 1880, odãtã cu apariția (Continuare la pagina 3)

GEORGE LESNEA

ÎNFLORIRE

Bramași cu flori sînt teii.
Cu pãrul lor de aur
Mirezele colindã
Cînd tu, poianã, taci.
În liniștea pãdurii
Ca într-un vrãjii coclaur,
Ciocãnițoarea bate
Secundele-n copaci.

Nici pas de cãprioarã,
Nici foșnete de tainã,
Numai rimata urmã
A negrului mistreț.
Și legãna pãdurii,
Ca într-o verde hainã,
Mã simt și eu jughastru
Sub cerul pãdureș.

SINT ÎN FLOARE...

Sint în floare toți acum
Liliacii.
Înãlțat de-al lor parfum,
Sufletul își face drum
Sã întrecã vecii.

Cine-aminte și-a adus,
Primãvarã,
De toți cei care-au apus,
Care sint în noi — dar nu s...
Prefãcuți în searã.

O, voi fi și eu curînd —
Cine știe...
Undeva, vreme-foșnet bînd...
Deși trec încet-cîntînd
Și un vîiet madie.

ATELIER: EMINESCU
de ION JALEA

Fotografia DAN GRIGORESCU

Începînd cu acest numãr publicãm
POȘTA REDACȚIEI
sub semnãtura poetului EMIL GIURGIUCA

Strigați prin iarba verde, copii!

S-a născut în 1939. În 1962 termină Facultatea de Medicină din București. Practică medicina în Capitală. Numele său apare tipărit pentru prima dată.

Se făcuse ora aproape nouă și jumătate când am plecat de acasă, după ce am coborât cele opt etaje pe scări, pentru că liftul era din nou stricat. M-am simțit obligat să iau locul de la început o atitudine protectoră și i-am căutat mina, dar refuza să mi-o întindă prefăcându-se a nu fi observat. M-am întrebând dacă nu cumva a simțit că eu însumi nu știu prea bine de ce am vrut să fac asta. Poate pentru a-l încredința că lângă mine nu i s-ar putea întâmpla nimic rău sau poate, știu eu, pentru că așa credeam că ar fi procedat oricare altul într-o asemenea situație.

— Ai avut grijă să-ți iei țigări? mă întrebă în clipa în care soseam în stația de mașini.
— Da, dar de ce? m-am spus eu în așteptarea unui răspuns care mi-ar fi dovedit că cineva se îngrijește de mine, iar la această idee plăcută și începusem să zîmbesc.

— Păi asta înseamnă că te-ai gândit că te vei plictisi alături de mine, spuse el clipind dese din ochii aceia mari și verzi pe care îi moștenise de la măicuța sa. Știi că nu va fi chiar așa, continuă el. Să nu-ți închipui că la vîrsta mea toți copiii sînt proști. De multe ori eu stau de vorbă, cînd mama nu e acasă, cu oamenii care vin să-l vadă pe tata și-l găsească adormit sau prea obosit. Și-apoi, în toamna asta voi merge chiar la școală.

— N-am ris, nu pentru că s-ar fi putut supăra dintr-altă, dar în încrederea aceea de sine pe care o are era și ceva dureros. Uite, n-aș putea să spun ce anume, dar era. Era ca un ușor gust amar, ca atunci cînd îți rămîne pe limbă, după ce-ai golit o ceașcă de cafea, zăd.

— Nicî prin cap nu mi-a trecut că m-aș putea plictisi cu tine, i-am spus ridicînd din umeri, așa cum observasem că făcea el ori de cîte ori vroia să fie, sau credea că este, convingător. Dar vezi, e plăcut ca atunci cînd te simți bine să nu-ți lipsească o țigară. Numai că tu n-ai de unde să-ți asta.

— Adică vrei să spui că nu sînt fumător și din cauza asta nu te-ai înteleget?

— Chiar asta am vrut să spun.
— Ei află că, într-o zi, am luat o țigară din pachetul mamei și am aprins-o în baie. N-am tras decît vreo două fumuri din ea și asta nu pentru că mi s-ar fi părut că fac un lucru rău, ci pentru că sînt foarte rezistent. Știi cît timp îmi pot ține respirația? Un minut și douăsprezece secunde. Am să-ți arăt la pădure. Țigara aceea n-am fumato-o însă pînă la capăt pentru că nu mi-a plăcut.

— Poate că n-ai fi bine să mai faci și altă dată așa ceva, i-am spus pe un ton puțin dojenitor. Nu știu dacă într-adevăr nu m-a surit sau era una dintre micile și nenumăratele lui prefăcături, căci își întinse mințile în buzunarele pantalonilor și privi de-a lungul străzii luminoase. Apoi îmi vorbi fără să mă privească:
— Știi ce a fost totuși plăcut în eștia cu țigara? Mi-a amintit de o zi în care am ars cu tata gunoșele din

dure. La gîndul acesta m-am simțit groaznic de prost, i-am făcut mai mult loc, ba chiar l-am întrebând dacă nu vrea un măr.

— Nu, ar fi prea devreme, mi-a răspuns el serios și continuă, cu fața deodată luminată de un zîmbet: dar dacă vrei ai putea să-ți iei.

— Mi-am dat seama că-mi luase întreabarea drept un pretext în spatele căruia s-ar fi ascuns dorința mea de a mînea un măr. Părea ațit de convins că nu se înșelase în ceea ce credea, încît pentru a nu-l dezamăgi am desăscut sacosa pe care o țineam pe genunchi. Am scos la întîmplare un măr și deși s-a potrivit să fie unul dintre cele mai mari, am început să-l mușc cu zgomot. El zîmbi încințat de adevărata presăpunerii sale, cu toate că părea a-i păsa puțin de ceea ce se întîmpla. Și unde mai pui că nici nu-mi plac merele.

— Cam cît facem pînă acolo? mă întrebă în momentul cînd ieșeam din oraș.

— Mai puțin de un sfert de oră. Dar de ce ești nerăbdător?

— Aș vrea să ajungem cît mai repede.

— Să nu-ți închipui că va fi cine știe ce, i-am spus eu, dorind să fiu contrazis.

— Dar cum e țîcea, l-am întrebând arătînd cu mina timpurile verzi din dreapta șoselei:

— Iți este dor de iarba?

— E plăcut să te poți tăvăli prin ea, îmi răspunde nu așa cum aș fi dorit eu.

— Sau poate ai vrea să te cateri prin copaci, după cuburi de păsări?

— Întrebă din nou.

— Cînd ești mică place și asta.

— Ai putea să aduși și flori, să mușci și mere, sau, știi eu, să te joci de-a cașii sălbatici.

— S-ar putea și așa.

— Ascultă, i-am spus încruntînd sprîncele ca pentru a părea uimit, dar și supărat totodată, îmi vorbești de parca mi-ai spune că te duci la frizer, să te tunzi, și asta într-o duminică de dimineață cînd toți prietenii tăi sînt la un matineu. Și, apoi, tu ai venit cu ideea să mergem la pădure.

— L-am privit cu coada ochiului, pentru că nu-mi răspundea, și l-am văzut trist, cu fața îngîndurată și întunecată în care doar ochii își mai păstraseră claritatea aceea deosebită pe care, ca și culoarea lor, le moștenea de la măicuța sa. Și atunci m-am gîndit că poate regreta sau se simțea vinovat că datorită lui mă aflam acum în mașina care gonia spre o pădure, din care el n-avea de gînd să culegă nici flori, nici să mînuieze mere, nici să fure ouă din cuiburile păsărilor.

— Vom fi singuri acolo? mă întrebă.

— Nu știu, cred că nu. Întodecum se gîsese mai mulți oameni care să aibă aceeași idee, vreau să spun ideea de-a merge la pădure într-o duminică cu soare, duminică.

— Îmi promiți că noi ne vom duce undeva unde nu va fi nimeni?

— Dacă vrei tu...
— Mă întrebam ce o fi petrecînd cu copilul ăsta, ce-o fi în capul lui. Mă

stă la marginea drumului, l-am oprit ca să ne privim în luciul metalic al aripilor. Și atunci a izbucnit într-un ris sincer de tot și zgomotos, și eu am început să rid de risul lui, și cred că la urmă rideam unul de celălalt, prăpădindu-ne de ris. Și asta mi-a mai dat puțin curaj, așa că m-am aplecat, și-am luat de jos cîteva pietre.

— Crezi că poți arunca mai departe decît mine?

— Bineînțeles că nu, mi-a răspuns el ațit de sec încît nu știam ce să mai fac cu pietrele. Erău încinse de soare și-mi frigeau palma.

— Mergem înaintea mea și aveți o sumă grabă în pașii aceia mici și siguri. Cred că la un moment dat a și uitat de mine; ajuns în desul pădurii începu să se strecoare pe sub ramurile cărute ale copacilor. Unoroi trebuia să mă aplec foarte mult pentru a nu mă zgîria pe față, și pe deasupra trebuia să fiu atent și la vreo creangă care, scăpînd din mîna lui, m-ar fi putut lovi serios.

— Nu crezi că am putea străbate pădurea și pe potecă? l-am întrebând puțin necăjit. Părea am fi în junglă.

— Și am înțeles așa pînă la cealaltă margine a pădurii, unde soarele n-avea orbi de-a dreptul. Acolo am dat de iarba aceea deasă și foarte verde la care mă gîndeam cînd l-am întrebând în măgînă dacă îi este dor de iarba. Erăm cu adevărat singuri, așa după cum își dorise. Rar de tot se auzea strigătul sau risul îndepărtat al cuiva, iar eu nu știam ce să fac pentru că simțeam că așteaptă ceva de la mine. De alături și el părea încercat. Gîfînd încet ambele, după cîteva pași, făcui alături, el se întoarse către mine și, cu un glas la care se ghicea puțină teamă, mă întrebă:

— Nu-ți place aici?

— Nu văd de ce ar fi mai urtă ca în altă parte.

Iarba ne venea pînă la genunchi și ne-am așezat jos fără să mai spunem nimic, aproape fată în față. Erăm gata, gata să-mă mai recunosc. Ochii îi păreau și mai mari, și mai transparenți, iar verdele lor era așdona înveli luminos. Măcar fi gura să știu dacă-i lăcrimam. Nările noastre frumuse și respiram cu nesat. Am luat sacosa și m-am pus-o sub cap, ca să mă întind în toată voia, ferindu-mi cu palma ochii de soare.

— Ai putea să-ți aprinzi o țigară, îmi spuse după un timp și mîeam dat seama că se ridicase.

— Era o desăscare să fumez o țigară, dar poate că el se îndepărtase de mine lucră de la prima fumă. Nu cred că mi-am dat seama de la început că războiul sînger.

— Poate că așteptam chiar cu țigara aprinsă, sau era doar o dulce neputință, cînd am auzit un țipăt. Tîmînd seama de vîrsta lui era de-a dreptul un uțec. Îmi amintesc că m-am ridicat brusc, ca un resort, și înfricoșat de-a birnic am alergat într-acolo. Era întins cu fața la pămînt și țipa cît putea de tare, lovit cu pumnii și plicioșele. M-am aplecat, l-am lăsat cu fața în sus și l-am lăsat, strigînd și eu:

Iarba ne venea pînă la genunchi și ne-am așezat jos fără să mai spunem nimic, aproape fată în față. Erăm gata, gata să-mă mai recunosc. Ochii îi păreau și mai mari, și mai transparenți, iar verdele lor era așdona înveli luminos. Măcar fi gura să știu dacă-i lăcrimam. Nările noastre frumuse și respiram cu nesat. Am luat sacosa și m-am pus-o sub cap, ca să mă întind în toată voia, ferindu-mi cu palma ochii de soare.

— Ai putea să-ți aprinzi o țigară, îmi spuse după un timp și mîeam dat seama că se ridicase.

— Era o desăscare să fumez o țigară, dar poate că el se îndepărtase de mine lucră de la prima fumă. Nu cred că mi-am dat seama de la început că războiul sînger.

— Poate că așteptam chiar cu țigara aprinsă, sau era doar o dulce neputință, cînd am auzit un țipăt. Tîmînd seama de vîrsta lui era de-a dreptul un uțec. Îmi amintesc că m-am ridicat brusc, ca un resort, și înfricoșat de-a birnic am alergat într-acolo. Era întins cu fața la pămînt și țipa cît putea de tare, lovit cu pumnii și plicioșele. M-am aplecat, l-am lăsat cu fața în sus și l-am lăsat, strigînd și eu:

— Ai putea să-ți aprinzi o țigară, îmi spuse după un timp și mîeam dat seama că se ridicase.

— Era o desăscare să fumez o țigară, dar poate că el se îndepărtase de mine lucră de la prima fumă. Nu cred că mi-am dat seama de la început că războiul sînger.

— Poate că așteptam chiar cu țigara aprinsă, sau era doar o dulce neputință, cînd am auzit un țipăt. Tîmînd seama de vîrsta lui era de-a dreptul un uțec. Îmi amintesc că m-am ridicat brusc, ca un resort, și înfricoșat de-a birnic am alergat într-acolo. Era întins cu fața la pămînt și țipa cît putea de tare, lovit cu pumnii și plicioșele. M-am aplecat, l-am lăsat cu fața în sus și l-am lăsat, strigînd și eu:

— Ai putea să-ți aprinzi o țigară, îmi spuse după un timp și mîeam dat seama că se ridicase.

— Era o desăscare să fumez o țigară, dar poate că el se îndepărtase de mine lucră de la prima fumă. Nu cred că mi-am dat seama de la început că războiul sînger.

— Poate că așteptam chiar cu țigara aprinsă, sau era doar o dulce neputință, cînd am auzit un țipăt. Tîmînd seama de vîrsta lui era de-a dreptul un uțec. Îmi amintesc că m-am ridicat brusc, ca un resort, și înfricoșat de-a birnic am alergat într-acolo. Era întins cu fața la pămînt și țipa cît putea de tare, lovit cu pumnii și plicioșele. M-am aplecat, l-am lăsat cu fața în sus și l-am lăsat, strigînd și eu:

— Ai putea să-ți aprinzi o țigară, îmi spuse după un timp și mîeam dat seama că se ridicase.

— Era o desăscare să fumez o țigară, dar poate că el se îndepărtase de mine lucră de la prima fumă. Nu cred că mi-am dat seama de la început că războiul sînger.

— Poate că așteptam chiar cu țigara aprinsă, sau era doar o dulce neputință, cînd am auzit un țipăt. Tîmînd seama de vîrsta lui era de-a dreptul un uțec. Îmi amintesc că m-am ridicat brusc, ca un resort, și înfricoșat de-a birnic am alergat într-acolo. Era întins cu fața la pămînt și țipa cît putea de tare, lovit cu pumnii și plicioșele. M-am aplecat, l-am lăsat cu fața în sus și l-am lăsat, strigînd și eu:

— Ai putea să-ți aprinzi o țigară, îmi spuse după un timp și mîeam dat seama că se ridicase.

— Era o desăscare să fumez o țigară, dar poate că el se îndepărtase de mine lucră de la prima fumă. Nu cred că mi-am dat seama de la început că războiul sînger.

— Poate că așteptam chiar cu țigara aprinsă, sau era doar o dulce neputință, cînd am auzit un țipăt. Tîmînd seama de vîrsta lui era de-a dreptul un uțec. Îmi amintesc că m-am ridicat brusc, ca un resort, și înfricoșat de-a birnic am alergat într-acolo. Era întins cu fața la pămînt și țipa cît putea de tare, lovit cu pumnii și plicioșele. M-am aplecat, l-am lăsat cu fața în sus și l-am lăsat, strigînd și eu:

— Ai putea să-ți aprinzi o țigară, îmi spuse după un timp și mîeam dat seama că se ridicase.

— Era o desăscare să fumez o țigară, dar poate că el se îndepărtase de mine lucră de la prima fumă. Nu cred că mi-am dat seama de la început că războiul sînger.

— Poate că așteptam chiar cu țigara aprinsă, sau era doar o dulce neputință, cînd am auzit un țipăt. Tîmînd seama de vîrsta lui era de-a dreptul un uțec. Îmi amintesc că m-am ridicat brusc, ca un resort, și înfricoșat de-a birnic am alergat într-acolo. Era întins cu fața la pămînt și țipa cît putea de tare, lovit cu pumnii și plicioșele. M-am aplecat, l-am lăsat cu fața în sus și l-am lăsat, strigînd și eu:

— Ai putea să-ți aprinzi o țigară, îmi spuse după un timp și mîeam dat seama că se ridicase.

— Era o desăscare să fumez o țigară, dar poate că el se îndepărtase de mine lucră de la prima fumă. Nu cred că mi-am dat seama de la început că războiul sînger.

— Poate că așteptam chiar cu țigara aprinsă, sau era doar o dulce neputință, cînd am auzit un țipăt. Tîmînd seama de vîrsta lui era de-a dreptul un uțec. Îmi amintesc că m-am ridicat brusc, ca un resort, și înfricoșat de-a birnic am alergat într-acolo. Era întins cu fața la pămînt și țipa cît putea de tare, lovit cu pumnii și plicioșele. M-am aplecat, l-am lăsat cu fața în sus și l-am lăsat, strigînd și eu:

— Ai putea să-ți aprinzi o țigară, îmi spuse după un timp și mîeam dat seama că se ridicase.

— Era o desăscare să fumez o țigară, dar poate că el se îndepărtase de mine lucră de la prima fumă. Nu cred că mi-am dat seama de la început că războiul sînger.

— Poate că așteptam chiar cu țigara aprinsă, sau era doar o dulce neputință, cînd am auzit un țipăt. Tîmînd seama de vîrsta lui era de-a dreptul un uțec. Îmi amintesc că m-am ridicat brusc, ca un resort, și înfricoșat de-a birnic am alergat într-acolo. Era întins cu fața la pămînt și țipa cît putea de tare, lovit cu pumnii și plicioșele. M-am aplecat, l-am lăsat cu fața în sus și l-am lăsat, strigînd și eu:

— Ai putea să-ți aprinzi o țigară, îmi spuse după un timp și mîeam dat seama că se ridicase.

— Era o desăscare să fumez o țigară, dar poate că el se îndepărtase de mine lucră de la prima fumă. Nu cred că mi-am dat seama de la început că războiul sînger.

— Poate că așteptam chiar cu țigara aprinsă, sau era doar o dulce neputință, cînd am auzit un țipăt. Tîmînd seama de vîrsta lui era de-a dreptul un uțec. Îmi amintesc că m-am ridicat brusc, ca un resort, și înfricoșat de-a birnic am alergat într-acolo. Era întins cu fața la pămînt și țipa cît putea de tare, lovit cu pumnii și plicioșele. M-am aplecat, l-am lăsat cu fața în sus și l-am lăsat, strigînd și eu:

— Ai putea să-ți aprinzi o țigară, îmi spuse după un timp și mîeam dat seama că se ridicase.

— Era o desăscare să fumez o țigară, dar poate că el se îndepărtase de mine lucră de la prima fumă. Nu cred că mi-am dat seama de la început că războiul sînger.

— Poate că așteptam chiar cu țigara aprinsă, sau era doar o dulce neputință, cînd am auzit un țipăt. Tîmînd seama de vîrsta lui era de-a dreptul un uțec. Îmi amintesc că m-am ridicat brusc, ca un resort, și înfricoșat de-a birnic am alergat într-acolo. Era întins cu fața la pămînt și țipa cît putea de tare, lovit cu pumnii și plicioșele. M-am aplecat, l-am lăsat cu fața în sus și l-am lăsat, strigînd și eu:

— Ai putea să-ți aprinzi o țigară, îmi spuse după un timp și mîeam dat seama că se ridicase.

— Era o desăscare să fumez o țigară, dar poate că el se îndepărtase de mine lucră de la prima fumă. Nu cred că mi-am dat seama de la început că războiul sînger.

— Poate că așteptam chiar cu țigara aprinsă, sau era doar o dulce neputință, cînd am auzit un țipăt. Tîmînd seama de vîrsta lui era de-a dreptul un uțec. Îmi amintesc că m-am ridicat brusc, ca un resort, și înfricoșat de-a birnic am alergat într-acolo. Era întins cu fața la pămînt și țipa cît putea de tare, lovit cu pumnii și plicioșele. M-am aplecat, l-am lăsat cu fața în sus și l-am lăsat, strigînd și eu:

— Ai putea să-ți aprinzi o țigară, îmi spuse după un timp și mîeam dat seama că se ridicase.

— Era o desăscare să fumez o țigară, dar poate că el se îndepărtase de mine lucră de la prima fumă. Nu cred că mi-am dat seama de la început că războiul sînger.

— Poate că așteptam chiar cu țigara aprinsă, sau era doar o dulce neputință, cînd am auzit un țipăt. Tîmînd seama de vîrsta lui era de-a dreptul un uțec. Îmi amintesc că m-am ridicat brusc, ca un resort, și înfricoșat de-a birnic am alergat într-acolo. Era întins cu fața la pămînt și țipa cît putea de tare, lovit cu pumnii și plicioșele. M-am aplecat, l-am lăsat cu fața în sus și l-am lăsat, strigînd și eu:

— Ai putea să-ți aprinzi o țigară, îmi spuse după un timp și mîeam dat seama că se ridicase.

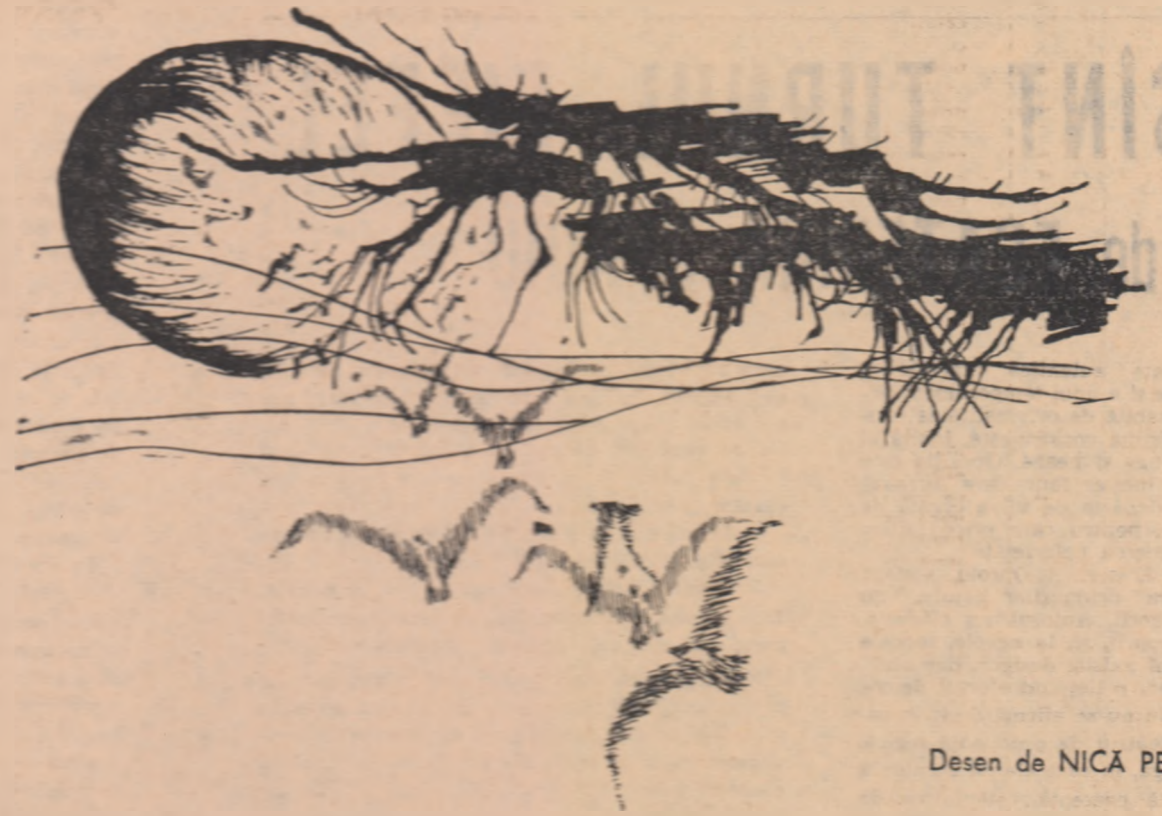
— Era o desăscare să fumez o țigară, dar poate că el se îndepărtase de mine lucră de la prima fumă. Nu cred că mi-am dat seama de la început că războiul sînger.

— Poate că așteptam chiar cu țigara aprinsă, sau era doar o dulce neputință, cînd am auzit un țipăt. Tîmînd seama de vîrsta lui era de-a dreptul un uțec. Îmi amintesc că m-am ridicat brusc, ca un resort, și înfricoșat de-a birnic am alergat într-acolo. Era întins cu fața la pămînt și țipa cît putea de tare, lovit cu pumnii și plicioșele. M-am aplecat, l-am lăsat cu fața în sus și l-am lăsat, strigînd și eu:

I N E D I T E de MIHU DRAGOMIR

PENTRU T...

Palmierii aplaudă primul strop de ploaie, magnoliile izbucnesc în flori albe. Cineva orchestrează vegetația înnebunită, — unde ești, iubirea și iertarea mea, să tîcem, cîntînd, la poalele Caucazului? Sînt și pașii tăi prin parc, orașul este numai un parc, inima mea te așteaptă ca un parc, vino, lîngă fîntîna ei arteziană. Muntele e una cu marea, arcadele cîntă ode, chiparoșii îngînă balade, stielele se pierd în sonate. dimineața vestește o elegie, unde ești, iubirea și istoria mea, să tîcem, cîntînd, la poalele Caucazului! Plecarea e știută ca o bucurie, lipsește magnolia surisului tău, iubirea, iertarea, tînerțea mea. Și prin ferestrele unei zile privești la mine și cînti, notă neauzită în cîntecul fără sfîrșit, în oda arcașilor invitînd omențea.

Desen de NICĂ PETRE

SIRENE ÎN CEAȚĂ

Noaptea, se tingiau sirenele prin ceață. Portul foșnea de pași, vapoarele gemeau. Nu știam că omenezii dezgropau de-atunci copilăria mea din ceață.

Șin fiecare noapte pluteam între ape și nori, neștinut. Mi-am agățat în sălcii, de fiecare ran, cîte-o nălucaire și cîteoas colind.

Și-apoi vapoarele plecau, gîndind sciera lung sirena din docuri. Umbra mea se prînge și-acum pe scocuri și tremură cu vapoarele în ceață plină.

12. II. 1962

* * *

Adinea gînduri mari am cheluit pe flori de-o clipă și pe-un vînt ca fumul, am ostent acum de-astă iubiri și-adîncăși privim în norii dronă.

De noi mi-e vînt? Sau privim, noaptea, cei doi necunoscuți din tînerțea? Mai am înțeles un toanc de gînduri mari și le-ai zburat pe toate la ospete!

24. aug.

* * *

Era de-ajuns alina: să nu vorbim. Mai știu? Privirile-nclucite ca iedera-n priviri cîntau ca niște fire de telegraf, subțiri, întinse peste timpuri ce-au amorțit pustii...

Încet, odăia mică se desprindea din zid călătorind deasupra orașului, cu norii, topită-n boarea nopții și-n cerul translucid păream dintr-o planetă de vis coborîtorii.

Era de-ajuns alina: să nu vorbim. Mai știu? Lăsam cuvîntu-n pulberi, departe, și plecam... O vîd, doar, și-asta, sălbatecă la geom se mai zăbătea-n văzduhuri. Ce-amar și-adînc o știu...

Mai pleacă-odaia mică cu-avutu-i de tăceri, plutind în boarea nopții sub ceruri sineli? Și vîd se mai zbate la geomuri, precum ieri? Era de-ajuns alina: să nu vorbim. Mai știu?

29. III. 1963

* * *

Acele nopți brălene încă-au rămas. Din trecătoare, aeriana lor lumină am frîmintat o marmură neamătoare de curgerea orelor, prietenia. Priveam fluviul, pierzîndu-și conturul în noapte, și fluviul matern, confundîndu-se cu Timpul, monoton, egal, foșnînd, mereu înainte, și o cadență doar nouă cunoscută ne legăna, către mare, legîndu-ne cu toate mările, înconjurînd pămîntul, ridicîndu-se în norii și revenind acolo, lîngă noi, în aceeași curgere egală a Timpului ce ne găsea mereu pe maluri, cu inimile neatine de eternul circuit al necrușătorului Timp. Și din toate cadențele, nopțile, valurile am distilat o palpitare doar nouă cunoscută, prietenia, fluviu veșnic întorcîndu-se la izvoare și gîsindu-ne veșnic acolo, pe maluri, dîncolo de vîrste și uitare.

5. III. 1962

EMILIA BOBOIA

(Din Anuala de grafică)

Sărbătoare (tuș)

curte. Asta era acum vreo doi ani, înainte de-a ne muta și pînă nu se îmbolnăvisese încă. Fumul mirosos la fel. Era așa de bine atunci. Dar ce o fi cu mașina asta de nu mai vine?

Cînd în așteptă sosit și mașina, se urcă prin fața și ocupă două locuri. Picioarele abia îi atingeau podeaua și nu m-am simțit prea bine cînd mi-am dat seama că în cea mai mare parte făceam totul din mîla. Nu mi-ar fi plăcut să am un tovarăș pe care îl compătimeam. Și parcă anume ca să-mi dovedească că nu e vorba de așa ceva, că puțin îmi păsa, sau că așa aș fi dorit să fie, la cotitură mă lăsam să cad ușor peste el, cîcă strîvindu-l. Numai că el nu spunea nimic, ba mai mult, lăsa să se înțeleagă, din felul în care primea totul, că altminteri nici nu ar fi avut cum să fie. Sau poate că nu spunea nimic numai pentru că el a fost acela cu ideea plecării la pă-

rugase ca o zi înainte să facem o plimbare la pădure și mică-mi mi-a spus că nu are nimic împotriva, ba crede chiar că i-ar prinde bine băiatului. Prea devenise palid în ultimul timp. Numai că mă rugase să nu intrerăm prea mult, pentru că trebuia să fie nu știu unde în după-amiaza aceea și sotul ei nu putea fi lăsat singur.

Am coborât din mașină la ped și am luat-o la stînga, de-a lungul căii ferate. Sărea din traversă în traversă, dar nu așa cum îmi amintesc că făceam eu cînd eram mic. Nu se arăta prea înclintat de joanel lui. În anumite momente părea chiar un automat. Sărea fără nici un pic de bucurie. Mai știti, mi-am zis eu, poate că e face numai pentru mine, ca să nu mă nemulțumească. Am vrut să-mi aprind o țigară, dar mi-am amintit de ce mi-a spus el și am renunțat. Cînd am ajuns în dreptul unei motocicletă în-

— Ce ai, pentru Dumnezeu? Plîngea și fata îi era ochinooșită de durere.

— Ce ai, n-ai să-ți? Iei opei un țipăt pe boze și mă privi ce pe un stăria.

„DRAMA“ REPERTORIULUI?

DISCUȚII DESPRE TEATRU

ION BIBERI

CARNET TEATRAL

NU SÎNT TURNUL EIFFEL de ECATERINA OPROIU

Există o originalitate autentică, expresie a unei viziuni personale și a unui temperament artistic, ce trebuie deosebită de originalitatea căutăta cu orice preț. Prima construcție, înaltă și afirmă; a doua distruge și negă. Opoziția este totală; amintește un meșter faur, care lucrează pe un promontoriu, departe de vilva creată de actual unii Erostrate, pentru care orice mijloc este bun pentru obținerea notorietății.

Mă tem că piesa Ecaterinei Oproiu, violent protestată împotriva drumurilor bătute, nu aparține primei categorii. Autorul nu clădește, folosind materiale proprii, și, la nevoie, modele arhitectonice; modelul există, desigur, dar alcătuieste o țintă de atac, prilejuind efortul demolar. Ecaterina Oproiu nu se afirmă decât în raport de opoziție cu teatrul de ordonanță logică, de elaborare îndelungă, în care elanul creator a fost condus la strictă coerență; stăpînirea de sine, forma și limitele trebuiesc, în credința autotăriei piesei *Nu sînt Turnul Eiffel*, înlăturate, pentru a face loc spontaneității, libertății totale, dincolo de îndiguri. Se procedează la o dinamizare. Spectatorul acceptă jocul, acordă credit autorului, în așteptarea momentului în care, pe resturile edificiului dărîmat, se va înălța o clădire, anunțînd un stil nou.

Între lucrare care negă orice coerență, repudierea ordonanțelor alcătuitește, poate, singurul principiu consecvent: se înlătură structura piesei, continuitatea acțiunii, înlăturarea logică a dialogului, definirea personajelor. Ne aflăm în libertatea absurdului, expresie voită a unei spontaneități ce se refuză îngădirii. Spectatorul este violentat; el trebuie scos din comoditățile lui de gândire. Primele replici îl rătăcesc în situații aproape nedeterminate, în neprevăzut, în fapte ce ar putea ține de atmosfera visului, dacă acestea ar avea un halo de poezie, sau care ar putea întregi situația unei farse, dacă autorul ar dovedi inventivitate și spirit.

Nedumerirea nu se prelungește, totuși. Spectatorul nu întîrzie să fie lămurit: *Nu sînt turnul Eiffel* este piesa antiteatru, elaborată cu sistem și procedeu, redusă la expresia ei cea mai simplă, adică la o succesiune neîntreruptă de prilejuri pierdute. Piesa ar putea evolua către satiră, dar n-are ascuțitură; ironia i-ar putea da o subtilitate și o nuanță, pe care spectatorul binevoitor le caută zadarnic; nici verva spumoasă, paradoxul scriitor, pîrueta verbală sau cuvîntul de spirit, nu sînt tîlcuiți un text, care apare monoton, prin lipsă de incisivitate; piesa ar fi putut fi salvată prin spirit funambulesc, grațuitate, comic gras sau șarjă ubuescă, prin deformare și grimasă, în sfîrșit, și mai ales printr-o idee profundă, un tîlc, de care, totuși, piesa Ecaterinei Oproiu nu pare contaminată.

Originalitatea căutăta ajunge astfel la formula „pseudo-comediei”, oscilează între o altitudine anti și o înfăptuire pseudo. Poziția pare incomodă; are, în schimb, meritul preciziei. Dezvăluindu-și bateriile, autorul deschide un violent foc de baraj, pentru a interzice în piesă accesul explicit al logicii, emotivității și semnificațiilor.

Pînă la urmă, însă, întrebarea devine legitimă: ce se află dincolo de aceste coș-à-Pâne, de aceste gesturi care se succed fără să se lege între ele, de acest spirit căzînt și mal totdeauna fără haz (cităm din memorie replica: „un copil nu se întreține cu o pensie alimentară, ci cu untură de pește”). Căci trebuie, totuși, ca dincolo de cuvinte aruncate la întîmplare sau de spirit facil, să existe un om care să le rostască, o dramă din care să porcească, un suflet care să le fi trăit.

Îngăduința noastră poate merge la licență: acceptăm focul de artificii, jocul, grațuitatea, fanfania, conjugate pînă la oboseală, cu condiția, totuși, să aibă un suport. Mă îndoiesc însă că acest suport ar exista undeva, în această piesă: totul pare a se rezolva într-o intenție de antipocif, în refuz naiv de acceptare a deja-spusului. Atitudinea ar putea fi acceptabilă, în principiu. Numai că terenul este luncos: ajunge la facilități și insemnificativ. Revoluția presupune o idee, o violență interioară, o baricadă. Un edificiu nu se clădește pe nisip. Dar își propune cel puțin, Ecaterina Oproiu, în această piesă, să construiască ceva?

Spectatorul plimbat prin toate continentele spiritului și fanteziei, saturat de lecturi și amintiri, ar putea arăta că ineditul acestei piese este iluzoriu. Ne aflăm, în fapt, în fața unei rețete,

care amintește un joc tot atât de naiv, pe care unii literați, imitînd maniera suprarealistă, dar ignorîndu-i subtextul, îl practicau, din pictiseală, cu vreo trei decenii în urmă. Așezăți unul în fața celuilalt, ei întrețineau o conversație, cam de gustul acestei:

— M-am dus în Piața Verde, ca să-mi lustrulesc stiloul cu barba lui Thucidide.

— Exact! răspundea celălalt, cu gravitate. Este tocmai arheopterixul, pe care l-am descoperit astă noapte, înecat în călimări!

Nu negăm că atari jocuri nevinovate, care se puteau continua ceasuri întregi, nu ar fi avut un rost. Dar acestor fantezii, cel în cauză aveau inspirația de a nu le da un alt tîlc — decât totuși poate fi vorba aici de un tîlc — decât acela pe care-l aveau. Și ne mai întrebăm: cum se integrează o atare piesă, cultivînd prin imitație absurdul, dar neajungînd, prin carentă originală, la tîlc, în contextul social și cultural al timpului de față? Am accepta, dacă trebuie, punerea la pas cu o modă, care se poartă pe alte meleaguri. Ceea ce ne stînghereste — este încă această disociere involuntară: se reține din modele numai învelșii și gestul, fără să se adopte și substanța, autenticitatea, atunci cînd acestea se află, și fără să se fi topit tot acest întreg în crezul unei incandescente personale.

Acceptînd datele jocului și intrînd în mecanismul labirintic al elaborării piesei, regizor, scenograf, actori și ilustrator muzical și-au imbinat arta pentru conturarea unui spectacol adaptat. Desigur, efortul a fost laborios.

Oare ce probleme de repertoriu să fi avut, atunci cînd primeau misiunea să organizeze spectacole, Eschile sau Sofocle? Care să fi fost problemele de repertoriu ale lui Lope de Vega, Molière sau Goldoni atunci cînd își constituiau trupele? Desigur înfățișarea dramaturgiei... originale.

E firesc ca repertoriul să fi fost și să fie cheia de boltă a oricărei trupe teatrale de ieri și de azi.

Mari personalități teatrale și-au cucerit în istoria culturii meritele tocmai prin modul în care își alcătuiseră programele de texte dramatice. Alexandru Davilla, în afara meritelor sale de creator, rămîne pentru teatrul românesc un deschizător de drumuri, pentru că a „revoluționat” repertoriul Teatrului Național din București, cînd i s-a încredințat lui conducerea.

Mari teatre ale lumii se pot identifica, chiar fără inscripția afișului, după piesele pe care le au în repertoriu. Discutabil sau nu, programul teatral al Comediei Franceze o definește, cel al Burgtheater-ului (pe scena mare), al M.H.A.T.-ului de asemenea.

Repertoriul devine aici un ax determinant al unui profil artistic, modalitatea prin care se face necesar și prin care există un teatru sau altul. Un teatru pentru copii, care ar intra în competiție prin repertoriu, ore de reprezentație și preț, cu teatrele pentru adulți și-ar pierde axul determinant și modalitatea prin care și pentru care există.

Discuția amplă care se desfășoară în jurul repertoriului și care pe alocuri pasionantă, uneori repetînd lucruri comune, e desigur stimulatoare. S-ar putea crede că pe undeva a apărut o linie de demarcație între critici și creatorii scenei, primii admonestîndu-i mai părințește sau mai violent pe cei din urmă, după temperament și obișnuință, dînd mai ales sfaturi și învîlmînte.

Personal, cred că întrebarea principală în fața unui plan de repertoriu este aceea legată de eficiența sa pe planul atât de unitar al școlii educativ socialist încheiat într-o înaltă expresie estetică.

Modul de rezolvare a acestei probleme e în primul rînd legat intrinsec de profilul respectivului colectiv teatral, de capacitatea sa artistică, de forțele artistice pe care le cuprinde. Nu se poate vorbi de repertoriul unui teatru la modul ideal, desprins de factorii care vor fi chemați să-i dea viață scenică, de realitatea la care te invită să judeci lucrurile, condițiile obiective în care e pus să-și ducă activitatea un teatru.

În acest fel, nu găsim de titluri de piese e dificultatea principală. Oricine poate oricînd răsfoi o scurtă istorie a teatrului universal, ilustrînd spectacolele fiecare capitol: clasicism, romantism, realism critic etc. etc. Nu aceasta e problema. Ea poate fi rezolvată prompt de orice secretar literar, a cărui cultură și informație teatrală — în general — ne place s-o credem multilaterală și complexă. Dificultatea constă în găsirea unui sistem, să-i zicem de „vase comunicante”, între colective și repertoriu, între aspirații și posibilități, între obiective și randament artistic — o interdependență continuă care să aibă în vedere pe lingă realizarea scopului primordial, ideologic-educativ și estetic al publicului, și pe acela de utilizare și creștere profesională a forțelor artistice ale colectivului său. O veche anecdotă povestește că un om sămăn aflate de rețeta „savantă” a unor clăbute umplute cu dulceată: făină, lapte, sifon, unt, ouă etc. Nevoiașul a pus în loc de făină, mălai, în loc de lapte și sifon, apă, în loc de unt, seau... „Curios gust mai au și domniile de la oraș”, s-a mirat omul.

Sînt interesante și binevenite sugestiile unor participanți la această discuție și ele au meritul că invită la o reprezentare cît mai bogată și dacă e posibil cît mai completă a repertoriului tuturor epocilor atît în ce privește dramaturgia originală cît și cea universală. Cred că nu există director de teatru sau regizor care să nu aspire la o asemenea performanță. Dar repertoriul nu rămîne o listă în care cu o savantă știință a dozajului sînt cuprinse titluri și autori, epoci și genuri după gustul și nevoile spirituale ale tuturor categoriilor de consumatori și regiilor de teatru, repertoriul nu e o „fișă” care rămîne la „dosar”. El trebuie să devină fapt și ridicarea lui pe scenă o face colectivul respectiv cu mijloace artistice pe care le are la îndemînă. Nu întîmplător în ultimele stagioni împrumuturile de actori, de regizori, de scenografi de la un teatru la altul au început să devină tot mai frecvente. E o reacție firescă, născută din nevoia de a sparge o schemă care îngustează de multe ori posibilitățile de manifestare ale colectivelor de teatru, tocmai pe linia slujirii unui repertoriu mai cuprinzător. E drept că și acest procedeu începe să devină o modă sau a devenit soluția primară pentru un regizor sau un director, dar procedeu s-a născut și, cînd e bine aplicat, se practică tocmai pentru că se face simțită răspunderea pentru modul în care e slujit repertoriul. Pentru că repertoriul e unul din elementele principale ale întregii noastre politici culturale, el nu poate fi rupt de sarcinile generale ale epocii noastre. Așa cum nici un titlu din repertoriu nu poate fi inutil, gratuit, și modul în care e transpus pe scenă nu poate fi un foc de armă tras cu un cartuș orb. Personal am făcut asemenea experiențe și pot spune că nu toate au reușit, cu toate că probabilitățile suprapunerii în rol părău a fi favorabile. Natura creatorilor, stilul de muncă sau de expresie al unui colectiv teatral nu conveneau actorului format în sinul altui colectiv. În schimb experiențele cu Eugenia Dragomirescu în *Nu sînt Turnul Eiffel* la Piatra Neamț, sau cu cei trei studenți din anul mic al Institutului și artistul emerit Neamțu-Otinel în *Simple coincidențe* au dat rezultate foarte bune. Seriozitatea pregătirii rolurilor, răspunderea profesională, pasiunea cu care au muncit acești actori au înlăturat posibilitatea neastîmării în colectiv — la început destul de pronunțată. Și experiențele de acest fel ale altor regiilor — indiferent de disputele ivite în colectiv — au servit piesele și calitatea artistică a spectacolelor (Septimiu Sever în *Febre*, George Constantin în *Orcii ar părea de ciudat*, Ileana Predescu în *Scaunele și alții*). Cred că repertoriul unui teatru trebuie să fie o figură componentă a unui mozaic, general, concludent, atotcuprinzător. El sugerează nivelul cultural, pregătirea profesională a celor care l-au alcătuit și a celor ce-l traduc în spectacol și în primul rînd nivelul lor politic și cetățenesc. Pentru că alcătuirea unui repertoriu presupune o poziție partinică, militantă, estetică, nu numai din punctul de vedere al alegerii titlurilor, ci și al modului de a-l realiza.

Electicismul, inventarul cultural, transmiterea unor titluri de piese din teatru în teatru după „ureche”, goana după „noutăți” care se potrivește sau nu în tabloul general al repertoriului, care se potrivește sau nu colectivului, denotă diletanțism, lipsa oricărei poziții, „modism”.

Nu mi se pare admisibil ca o piesă să se introducă în repertoriu fără responsabilitate, fără pasiune, fără o gândire adîncă, fără criteriile stabile și urmărițe cu consecvență. Un teatru din provincie alege o piesă românească. O noțiie de două rînduri, neargumentată, critică înainte de premieră piesa scootînd-o slabă. Directorul teatrului se scuza, își face autocritica în aceeași gazetă și e salutată drept pozitivă această atitudine, care de fapt e o lipsă de atitudine. În ce se manifestă poziția față de repertoriu? În programarea piesei sau în... scoaterea ei din repertoriu?

Înțeleg prin alcătuirea unui repertoriu implicat un act creator. Prin el, în fiecare stațiune, fiecare teatru își aduce propria personalitate, profilul, pasiunea sa, militînd pentru o cultură de un anumit tip.

Lista de piese, repertoriul, cuprinde conștiința directă, entuziasmul și pasiunea fiecărui director, secretar literar, colectiv teatral, la îmbogățirea patrimoniului național de piese.

Dincolo de selectarea atență a pieselor, la strălucirea unui repertoriu contribuie în primul rînd caratele pe care le adaugă piesele originale, inspirate de oamenii și faptele zilelor noastre. Repertoriul, oricît de variat și interesant ar fi conceput, devine viu, activ, în măsura în care cuprinde și afirmă valori dramatice originale. Aceasta reclamă spirit de inițiativă, curaj creator, perseverență, spirit de răspundere, pasiune, aplicație în munca cu autorii dramatici, de multe ori debutați.

În această privință se întîmpină încă destule dificultăți, pentru că se manifestă uneori lipsă de încredere în valorile dramaturgiei actuale, o rezervă, o excesivă prudență, un acut spirit de conservare etc. și care dispar ca prin farmec în fața unui text tradus, chiar dacă este firav, și mai ales cînd traducerea e însoțită de o fișă în care sînt înscrise succint ravagiile pe care le-a sfîrșit undeva premiera absolută.

Exigență, combativitate, criterii estetice, dar toate acestea sîdite pe pasiunea cultivării textului dramatic original. Și dacă ne-am plasa pe unele poziții exigente manifestate în anumite rînduri sau printră rînduri de către un criticar, ar însemna să împunăm și mai mult numărul de premiere cu piese originale contemporane.

Nu se pot aștepta numai capodopere, și apoi multe piese au fost catalogate drept slabe pînă cînd spectacolul a dovedit contrariul. Cunoșcînde aproape cazuri foarte recente.

Nu afirm că *Simple coincidențe* este o capodoperă, dar majoritatea consiliului artistic a manifestat rezervă față de text, și nu numai în consiliul artistic al Teatrului Mic s-au făcut auzite voci potrivnice, ci și în afara teatrului, pentru ca după premieră să apară cronici dintre cele mai favorabile și pe merit, la adresa piesei (a piesei, nu mă refer la spectacol). Și în ultimii ani se pot da multe exemple de acest fel, unele poate mai sugestive pentru emulații pe care o trăiește teatrul nostru, sugestive pentru acest teren specific al luptei dintre vechi și nou, dintre înaintat și rămas în urmă, dintre pasiunea combativității și pasivitatea comodă, care au existat și există încă în viața noastră teatrală.

A „descoperi” piese noi, despre adevărurile vieții înconjurătoare, a te transfigura, pe scenă, a descoperi tineretea, prospețimea, forța educativă nouă, a pieselor din dramaturgia națională, cred că e o problemă capitală a preocupărilor în vederea stabilirii unui repertoriu.

Ce e mai interesant și mai dens ca sens artistic și filozofic decît a vedea cum e jucat repertoriul francezesc de francezi, cum e jucat repertoriul englezesc de englezi, cel rusesc de ruși, cel italian de italieni? E normal ca oamenii, spectatorii din țara noastră să dozească să vadă cum sînt jucați autorii români de români, cu ce e mai specific acestui neam și cu ce e mai caracteristic epocii pe care o trăim. Există multe teatre unde s-au afirmat piese originale, valoroase, de multe ori chiar împotriva opiniilor consiliilor artistice, și chiar ale altor factori răspunzători. Multe spectacole valoroase care au făcut cinste teatrelor și care s-au născut surmontînd dificultăți uriașe au avut o viață scurtă, neputîndu-și îndeplini pîde-a-n-trecut eficiența, au fost lăstate la voia unor fluctuații de artiști sau conjuncturi de moment: Timișoara, Piatra Neamț, Galați, Craiova... Cînd un teatru reușește să transpună pe scenă la un nivel înalt un repertoriu viu, militant pe linia celor mai înaintate cerințe ale culturii noastre, acest repertoriu trebuie „administrat” și îngrijit nu numai prin puterile proprii ale instituției unde a prins viață, ci și prin grija tuturor forțurilor care o patronază. Piese originale, transpuse în spectacole bune, sînt un bun al întregii noastre culturi socialiste, parte integrantă a repertoriului general al vieții noastre teatrale.

Ion COJAR

PAPUȘI DE PAUL FUX
PENTRU SPECTACOLUL
„HARAP ALB”, LA TEATRU
DIN ORADEA.

dodecalog

Cutare cercetător sau cutare istoric al teatrului românesc depînge — pe bună dreptate — sarcina surselor de informare, puținătea documentelor iconografice privitoare la timpurile eroice al scenei naționale. Lacunele acestui istoric zbuciumat își au explicația teoretică și practică și, în sfîrșit, de regrete și de bunăvoință vreunui colecționar particular, mare lucru nu se mai poate aștepta în această privință. Dezmierdul — în cel mai bun caz — pentru artiști al celor răspunzători odinioară de destinele culturii românești e cunoscut și cunoscut sunt și urmările nefaste, vicimile chiar. Noi, cei de astăzi, mai tragem încă poazele proastei custodii de a tuncel a patrimoniului artistic al țării, mai rătăcim în dezordine una zonă, cărora toate eforturile de investigare nu vor izbîvi să le ridice o hartă completă în geografia culturii clasice.

Epoca noastră însă, construind țării un viitor magnific, are datoria morală să evite posterității insatisfacțiile și lacunele în cercetarea fenomenului artistic. Ecaterina ne obligă să lășăm urmările o documentație completă, un fișier la zi, un material care să înlesnească oricărui nivel de studiu posibilități maxime de informare. Drept care, transferiu mai jos cîteva însemnări în legătură cu imbușățirea necesară a unor modalități de lucru în domeniul istoriei teatrului contemporan românesc, însemnări — defel originale, mai degrabă compilate de metode — pe care le ofer ca subiect de meditație, convins că se va găsi un director de teatru înimos, care, luîndu-le, fie și parțial, în considerare, să facă pași siguri.

Fiecare teatru din țară trebuie să-și organizeze un muzeu propriu. Activitatea acestui muzeu trebuie să aibă în vedere cel puțin următoarele obiective:

1) Împințarea integrală pe bandă de magnetofon a tuturor spectacolelor teatrului (și, în cazul unor distribuții paralele, imprimarea tuturor variantelor). Cum fiecare teatru are cabină tehnică de sonorizare, deci măcar un magnetofon, posibilitatea acestei imprimări există. Ea se poate face în cursul unei repetiții generale, dacă utilizajul scenic nu poate permite distribuția mai multor microfoane în timpul spectacolelor cu public. Teatrele mai mari, mai bine dotate, cu bugete mai generoase, pot și trebuie să imprime aceiași spectacoli și după un număr mai mare de reprezentații, cînd se crede și se afirmă că interpretarea obosește. Audia comparativă poate fi de mare folos în studiul mijloacelor actoricești. Beneficiu moral al conservării „voicilor” este evident pentru oricine. Mari actori români, astăzi defuncți, cu toate că au trăit și au jucat în epoca noastră, a cuceririlor tehnice, nu vor putea fi auziți de urmași decît în imprimări înfîmptătoare, făcute de Radiodifuziune, în spectacole adaptate specificului radiofonic. Îmi aduc aminte de N. Tomozoglu, un excelent arizant de bifurcă artistică, în mîl roluri de compoziție memorabile (Olariu din *Montezana*, de plied, piesa lui Robles). Sau de Benedict Dabija. Documente sonore a fost pînă astăzi un accident fericit și puțin actori figurează în fonoteca Radiodifuziunii, neexistînd — din cîntăci — nici o arhivă sonoră la vreun teatru românesc.

2) Albume cu fotografii (cît mai multe) din spectacole, albume țînute la zi și evident, cu negativice eligerilor conservate în fototele. Dacă este posibil, fotografi color, și nu numai ale interpretelor, dar și ale decorurilor, ale tuturor, cadrate singure, fără intercept, pentru că informarea cutărui studios de mai tîrziu să se poată face în condiții optime. 3) De asemenea, toate schițele de decoruri și de costume păstrate în cartoaie. Oricît retrospectivă e activitatea teatrului respectiv le poate folosi. 4) Casetele de regie însoțind exemplarele multiplicate ale pieselor jucate. Secretariatul literar trebuie să țină: 5) Un fișier complet alfabetic pe actori, sub „umele fiecărui putînd fi găsite piesele în care a jucat, stațiunea și ce rol a jucat. De asemenea, rolurile de la radio, de la televiziune, din filme artistice sau din alte forme de spectacole la care a participat, înafara teatrului respectiv. 6) Un fișier cu toate menționările în presă ale teatrului și ale personalului său.

7) Desigur, dosare cu tăieturi din presă cuprinzînd cronice, comentarii, probleme generale dezbătute în legătură cu viața teatrului respectiv. 8) Partiturile muzicii originale de scenă (dacă e cazul). 9) Oricît material de interes obține în legătură cu activitatea teatrului. Fotografii din excursii, de la petrecerile tovarășești, de la sărbătorirea unei premiere etc. 10) O culgere, pe cît este cu putință exhaustivă, a vorbelor de duh, a butadelor roștice cu diverse prilejuri de actori, de regizori, de masiniști, de sufleturi etc. De asemenea, bibliile celestire, întîmplător comice sau dramatice survenite în timpul desfășurării urbi spectacol. 11) Un jurnal amănunțit al turneelor, fără a se neglija istoria anecdotică și tribulată. 12) Dacă este cazul, un fișier cu mențiunea color de la Arhiva Națională de Filme, a jurnalelor cinematografice sau a filmelor documentare în care figurează scene, din spectacolele teatrale.

Fișiere, secția documentară a A.T.M.-ului trebuie să pozeze dubluri tuturor acestor documente sonore și iconografice, cît și fișiere centralizînd datele respective pînă la dispoziție de toate teatrele din țară. De asemenea, aici pot exista copii pe bandă de magnetofon ale tuturor imprimărilor de teatru radiofonic, difuzate pe posturile noastre. Tot A.T.M.-ul poate achiziționa de la familiile actorilor documente, scrisori, programe, autografe etc., interesînd viața istoric amplă a teatrului și a spectacolului românesc. Aplicarea dodecalogului de mai sus nu va greva cine știe cît bugetul teatrelor și, în tot cazul, un teatru de inițiativă poate porni experimental — pe lingă altele experiențe artistice, fructuoase unele — la realizarea citorva dintre propunerile făcute. Să sperăm cu toții că emulația simțită va duce la o nobilitate competiție spre folosul culturii românești.

Romulus VULPESCU

Imaginea copilăriei

Începând cu Rousseau, care poate fi considerat descoperitorul copilăriei în sensul modern al acestei noțiuni (copilăria nu mai e pentru el stadiul nedesăvârșit, primar și lacunar, al maturității, ci ea reprezintă un univers suveran, autonom, cu legi diferite de cele ce guvernează alte etape ale vieții)...

Începând cu Rousseau, care poate fi considerat descoperitorul copilăriei în sensul modern al acestei noțiuni (copilăria nu mai e pentru el stadiul nedesăvârșit, primar și lacunar, al maturității, ci ea reprezintă un univers suveran, autonom, cu legi diferite de cele ce guvernează alte etape ale vieții)...

Începând cu Rousseau, care poate fi considerat descoperitorul copilăriei în sensul modern al acestei noțiuni (copilăria nu mai e pentru el stadiul nedesăvârșit, primar și lacunar, al maturității, ci ea reprezintă un univers suveran, autonom, cu legi diferite de cele ce guvernează alte etape ale vieții)...

Începând cu Rousseau, care poate fi considerat descoperitorul copilăriei în sensul modern al acestei noțiuni (copilăria nu mai e pentru el stadiul nedesăvârșit, primar și lacunar, al maturității, ci ea reprezintă un univers suveran, autonom, cu legi diferite de cele ce guvernează alte etape ale vieții)...

Cum practic a cu neputință să găsim de vorbă cu fiecare seminar al scriitorilor adrețate redacției, vom face câteva considerații pe marginea manuscriselor care ne-au fost supuse aprecierii...

O primă categorie s-ar părea să marcheze ca fenomen cultural trecerea, datorită generalizării științei de carte, de la poezia orală la cea scrisă, de la răsăditul popular anonim la poetul care semnează...

În orice meserie este obligatorie cunoașterea de către cel ce o practică a materialelor instrumentale, a proprietăților lor în artă, la fel și cel ce lucrează cu cuvintele este obligat să cunoască proprietățile limbii din care și le ia normele și gramatica...

În consecință, presupunând posesia și talentul, cel ce se dedică literaturii are nevoie de o solidă cultură generală. Nu se poate concepe un creator de bunuri culturale — și poetul e un astfel de creator — fără o orientare sigură în problemele culturii...

oșta redacției

FLORIN MANEA, Brașov. — Ceea ce ține versurile dumneavoastră într-un plan fără relief este, credem, detașarea, poziția neutră față de obiect...

Barăle își așteaptă cîntecele Să li se întoarcă din munți Când așezăm liniște pe ape. Ca pe umărul unui prieten, o mină...

ION DRAGOMIR — Termenii "dimp", "sore", "secunde", "cuvinte" revin obsedant. Folosirea acestor metafore și a epitetului întinșează sensul poemului...

"Un roi de cuvinte mă aruncete zile!" Iar-acum în hățul amiant. — Și plouă, e prima arșiță ce doare în țărba sufletului crescut din câmpia lucrurilor mele...

Căutăm cutbul cîntecului de psări Pe pinza de glorie a tiazulului, obligația mă alergă Să-i aduc tătăi cel dol cal, în hamuri Să-i arate plughul ce mușca dulce...

GEORGE PRUTEANU, Iași. — Descrie grațios și economia verbală maximă amintesc de lirica orientală. Dar cuvântul prin care e stabilită noua relație dintre limbaj și realitate...

Flori, pomii sau țărba sint o altă imagine a ploii, în pomii sau în țărba...

Pe strada mea a trecut un om. Copaci și-au apăsat ramurile spre el, casete și-au deschis ferestrele în zîmbet, pămîntul a respirat, luminîndu-se...

DUMITRU UDREA, Craiova — Frumusețea unui poem vine, fără îndoială, și de la idee. Dar orice semnificație nouă a descoperii în obiect subiectul receptor...

SIMION Ș. TIG. — Obscurizată voi pe teme curente în poezia tinăra (Memoria

virșelar. Timp mare timp. Pără raportul unei ideii proprii, versurile rămîn simple exerciții verbale și eforturi de invenție fără acoperire...

Ritmul lor e ritmul glorios din poemele de tinerete ale lui Eminescu (Veronica, Madona, Epigoni, Căina, Fie din poveste), practicat de alții și de alții mari poezi, de Ion Barbu, de pildă...

VIRGIL MAZILU, București. — Rețea atenția Cădîmă și Sonei (ultima scrișoare). Cea dintîi, prin tensiunea interioră a discursului, și prin etica o metaforă îndrăzneată, a doua, prin umor amar...

ION CEDUDA — Neologismele unecor sar din text. Degetele de tui ad noptii / pătrund înlăscere în cărbune. "Un izvor cu maluri de accesiitate"...

V. R. ARAD — Sentiment de primăvară poate constitui un punct de plecare. E nevoie însă de o mare mare concențare a expresiei și de mai multă simțire la ceea ce aderă sau nu ca la ceea ce imaginează ideea...

G. N. MANTU. — Interesant ca problema, dar tratarea e schematică. În fața nemotivate psihologic, interesul nu poate găsi puncte de sprijin.

V. M. — Săpînți și tehnică modernă. Dar ne întrebăm dacă mediul în care evoluează eroii, compus din tineri fără identitate, cu o extensivă paraziară și fete violente — lumea bănuirilor de zi de noaptea — nu e o invenție. Contraponerea morală — simbolul nucleului copilăriei — albește prin lirismul deșus...

C. BEJENARU, Tulcea. — Versuri ca: "Sudul tău în ochii de sticlă îndreptați" sau: "sînt lărm de care vasele se apropie cu drag / căci malarie-mă sînt tăiate-n soare" au prosopie și canoă. Mă trimiteți.

Gh. Filip — București, Mihai Deslaur — Brașov, I. Lazar — Brașov, Gh. B. Lăzăr, Sîcșă Cășian — Cluj. Prea puțin pentru a ne putea face o părere.

Ionescu Mihaela, P. Rîr, Ion C. Ștefan, I. Frumuzeanu, V. Dogaru, I. N. Dumitrescu, G. Simionescu, George Buica, V. Vlăcu, Paul Ștevia, Al. Cudră Costeșian, Iudith Cr. Dinu Răreș, Andrei Ilie — București, A. Partene-Eșmar, Andrei E. Constantin — Băico, Ion Tudora-che, Mărgărit R. Dumitru — Brașov, Florin Tin — Bresteni, Dinu A. Costel — Curtea de Argeș, Angela Irimescu, Bercu Popileanu — Carei, Ștefan Alăgătoșe Malneș, Viorel Costă — Adjud, V. Dragoș — Satu-Mare, N. Negulescu — Ferinți, Gh. Munteanu — Sîmbăre, M. Andreoneșcu — Zimnicea, M. Tolescu — Reșița, C. Dumitru — Băis, A. O. — Gurguiu, V. Zamfir — Rîmnicu-Vilcea, E. Galățu — Perleș, Rizea N. B. — Alexandria, Liviu Trăian — Sulina, D. I. — Portofort, Negulescu N. — Craiova, Marius — Părau, C. M. — Luna, I. Maglaș — Craiova, Theo Călugăru, Mihai M., Mădălina R., George Dăneș, Mal Faget, C. Gabriel, D. Pietraru, N. Rotaru, D. G. Brăgoșeanu, D. Cristea, T. Ion Covadu, Bogdan M. T. — Buzău, S. Negriș, S. Roșu, I. N. Tudor, Horia Crînu — Cluj, V. Bărgăan, Gh. Vioreanu, Fl. Iancu, M. Gr. Zăvorescu, A. Covăcescu. — Cereți îndrumări caselor de creație, cercuror literare din școli. Dar în primul rînd citiți mult — și lucrați strălucitor pe manuscris.

Emil GIURGIUCA

ALA POPA-JALEA „DUMINICĂ” DIN „ANUALA DE GRAFICĂ” Fotografia FLORIN DRAGU

Din nou despre specificul național

criticului epocii socialiste și-a făcut arta literară o imagine limpede și unitară, așa cum nu se putea lăuda cel al perioadei dintre cele două războaie. Numeroase opinii străbătute atunci cu chip ideologic...

fundă arta cu morală, cu filozofia sau știința, dar nici nu le izolează rigid. Socotesc că una din dominantele estetice ale literaturii actuale i-a fost conștientizarea tocmai de această nouă bază axiologică.

Prezența în fiecare manifestare spirituală a tuturor valorilor subordonate a unuia regente a situat organic scrierea literară la capătul victii însăși. Expresivitatea literară pe toate lăncile lor, partea literară a devenit — ca mijlocul ei specific de generalizare și individualizare — o piergăie a mișcării social-istorice. Căci altă-unde simțirilor lor estetice s-au prebăsit și valorile romantice și burlesce ale realității au năvălit de pretutindeni. Ideologia marxistă a sădit răcoarea realității cu idealul, a planului axiologic ca cel al victii însăși.

Se înțelege că o astfel de concepție despre arta literară a trebuit să ducă la creșterea răspunderii ei sociale odată ce nici o discrepantă nu mai separă realizarea de idee și odată ce orice schimbări într-un plan determinat eocuri în celălalt. Doresc să accentuez cu acest prilej un caracter specific al răspunderii sociale a scriitorului în epoca noastră. Această răspundere nu poate fi exercitată sau nu dezvoltată sau inhibată, aplicată doar parțial, după criterii subiective și întâmplătoare. Ea e pur și simplu, implicată procesului creației, generatoare indirectă a acestuia, sădită aproape ca o idee înăscută în conștiința scriitorului. Răspunderea socială a scriitorului în epoca noastră, a caracterului lui propriu, "specific" a devenit, de fapt, o categorie ideologică și nimeni nu con-

tințiale artistice imaginea fără neopitărit tragică, dar fără sentimentalism dickenstene, ci, dimpotrivă, animată de un sentiment aspru al răzburării. Această răzburare — expresia psihologică a unei necesități edificii de dreptate — Darie, copil fiind, o poate realiza mai ales prin memorie (cîteva lălmăite ale cărții, "Nimic n-am uitat...", "Să nu uită Darie"... etc. accentuează asupra acestui aspect). De unde o hiper-trofie a memoriei, a memoriei individuale și a celei sociale, care-i permite lui Zaharia Stancu, efect de lirism puternic, să-și scrie romanul de substanță autobiografică la prezent; un prezent halucinant, cu neînțelese descărcări electrice.

Scriitorii mai tineri — poezi și prozatori — străbat și ei, uneori cu surprinzătoare rezultate, geografiile continentului infantil. Există o interesantă și enofiantă literatură a copilăriei frustrate de război (să ne gândim la Nicolae Labiș) și a efortului de a o recupera, de a trăi sentimentele et refuzate chiar și în cuprinsul unei alte vârste (unele dintre versurile lui Nichita Stănescu mi se par elocvente în această privință). Problema copilăriei preocupă într-o măsură și pe unii dintre cei mai înzestrați tineri nuve-liști: D. R. Popescu, Nicolae Velea, Vasile Brebreanu, cel dintîi folosind o modalitate epic-simbolică (excelenta povestire "Caruta cu mere" conferă unei tehnici picarești dimensiuni simbolice și poetice), cel de-al doilea fiind un analist, iar ultimul un liric de factură modernă, a cărui proză se construiește nu succesiv (epic), ci pe o linie asociativă, momente cronologice diferite putînd fi resimțite ca simultane (Vasile Brebreanu nu e scutit toluși de o anume artificialitate în maniera sa de a scrie). Privind lucrurile de la o anumită altitudine, constatăm că imaginea copilăriei în noua noastră literatură se desenează în linii viguroase, autentice, cu o marcată tendință de a se reconstrui procesele de formare a sentimentelor sociale. O anumită luciditate sui-generis a copilăriei, o subtilă dialectică a responsabilității (formele ei pot fi naive, fiind de reprezentări intuitive etc) sint puse în lumină. Felul cum se reconstruie lumea infantilă în romanul Francisca de Nicolae Breban e un posibil exemplu pentru un proces mai general, deosebit de interesant în contextul literar contemporan. Nu mai avem de-a face, desigur, cu un "mit al copilăriei", ci cu analiza unor din miturile care se formează în cadrul psihologiei infantile, sau, în poezie, cu exploatarea lor. Lucrul cel mai important e că, în cele mai bune pagini dedicate copilăriei, amprenta epocii noastre s-a identificat imediat.

Al. DIMA

Intimplarea a făcut să dau cu totul alt curs interviului de față. Voiam să pun în discuție câteva probleme de tipul acesta: raportul literatură-psihologie; delictul mai mari sau mai mici comise de minori pe glob, sau eventuala incapacitate a părinților de-a ține pasul cu evoluția civilizației; spiritul literaturii moderne; tradiția familiei intelectuale franceze; o literatură cu destinatar precis: copilul; rolul matematicii în studiul psihologic, aportul pe care-l poate avea noua teorie a lui Claude Berge — fiul doctorului A. Berge, străducând reprezentant al școlii franceze de matematică, ales di-

rector al Centrului internațional de calcul fondat sub egida U.N.E.S.C.O.-ului —, în cercetările privind știința comportamentului uman de exemplu; (ziarele spun că C.B. ar fi fost omul capabil să-l facă pe mareșalul Joffre să ciștițe, în primul război mondial, cu ajutorul matematicii, celebra bătălie de la Marna); etc. Interlocutorul meu: doctorul André Berge, 64 de ani, autor a nenumărate romane și eseuri, dintre care „Spiritul literaturii moderne” (Premiul de critică al Academiei Franceze), „Educația familială” (Premiul Joseph Salliet al Academiei de Științe Morale

și Politice), o carte de povești pentru copii. Ca urmare a publicării unuia dintre primele sale romane (tema: jocul influențelor familiale asupra formării personalității unui copil), este solicitat să predea la Școala Părinților și Educatorilor. Nevoii să rezolve probleme psihologice din ce în ce mai numeroase și complicate, se decide la 35 de ani să urmeze medicina. Își dă teza de doctor în medicină în 1945. Fondează primul Centru de psihopedagogie francez, în cadrul Academiei din Paris. Aici, medici, psihologi, pedagogi și reeducatori specializați se consacră nu numai depistării, dar și

prevenirii, prin tratamente psihologice, a tulburărilor de comportament la vîrstă școlară. Pune bazele unei vaste anchete comparative asupra „valorilor” adoptate de tinerii din mai multe țări și este solicitat de U.N.E.S.C.O. să sintetizeze rezultatele într-un raport final. Majoritatea lucrărilor sale de psihologie și educație sînt traduse în limbile: italiană, spaniolă, portugheză, germană, engleză, greacă, poloneză, olandeză. Dar intimplarea a făcut în așa fel încît am dat cu totul alt curs interviului de față.

ÎN CĂUTAREA TIMPULUI PIERDUT

INTERVIU CU DR. ANDRÉ BERGE

de Mihai Stoian ● În exclusivitate pentru „Gazeta Literară”

1.

— Si fiindcă știu că ești un devotat al anchetei, am să-ți fac o surpriză.

(Mă aflu în salonul doctorului André Berge, la Paris, cu un Corol odihnit pe peretele din față. Interlocutorul meu se ridică din fotoliu, dispărând pentru câteva clipe și revine cu un caiet cu coperti cartonate, roșii. Mi-l întinde, îmi dau, citesc: „CONFESSIONS — an album to record thoughts, feelings & C.”)

— Am simțit întotdeauna farmecul grămăzilor de hirtie veche care mucegăiesc în uita-rea podurilor.

(Îl las să vorbească pe îndelețe, desigur de nerăbdare să știu ce e cu caietul pe care-l țin în mână).

— Mi se pare că hirtiele vechi au un suflet și că acest suflet posedă un secret; parfumul lor prăfuit mă emoționează, poate fiindcă evocă spiritul meu vreun clișeu sentimental la care n-am putut niciodată să fiu sensibil. În fața acestor teancuri alte de venerabile încălci nimeni nu îndrăznește să le strice toropeala, am fost apucat de nu știu care nădejde confuză că voi găsi ceva neașteptat, și această speranță n-a fost întotdeauna înșelată.

(Ascult, gîndindu-mă totodată că acest misterios caiet roșu.

1) „CONFESSIONS” — un album de însemnat gînduri, sentimente și altele.

cărul l se face o prefață alt de lungă, e de fapt un fel de „oracol”, de felul aceluia pe care și eu le-am apucat în școală, circulînd mai ales prin servietele fetelor).

— În ziua în care-am găsit caietul acesta, șansele de-a descoperi ceva păreau minime, de-atunci au și trecut peste patru decenți. În podul casei noastre, pe deasupra teancurilor, se aflau volume groase care vorbeau despre „valori vechi” și despre „economia politică”; tatăl meu a fost inginer de mine. Mădăru de hirtie era înform: umezeala transformase masa volumelor într-un fel de pastă lipicioasă care servea drept ciment pentru clișea generozității de supra-viețitor. Din acest haos am reușit să extrag un caiet cu coperti de carton roșu, caietul pe care-l țin dumneata în mînă, acum.

(Prin cea mai simplă asociație de idei am hotărît că-mi porm în căutarea timpului pierdut. Tac totuși).

— Ai citit ce scrie pe coperta. Atunci am citit și eu, pentru prima dată, aceleași cuvinte. Pe coperta interioară sînt scrise numele și adresa proprietarului caietului, de pe vremea cînd ea nu era decît o fetiță. Apoi o dată: 1884. Pe parcursul caietului, alte pagini cu alte date care merg de la 1884 pînă la 1887.

(Urmez întocmai indicațiile date și redescopăr tot ce mai fusese cîndva descoperit, cu 40 de ani în urmă, de omul mai vîrstnic din fața mea).

— Toată lumea știe cum arată un album indiscret de genul acesta, care pune astfel de

Coperta albumului aflat în arhiva de familie a doctorului André Berge (interviuitul nostru). La 13 —14 ani, Marcel Proust și-a însemnat aici cîteva gînduri deosebite.

întrebări: „Dacă n-ai fi dumneavoastră, cine alți vrea să fie fiți?” sau „Ce floare preferați?”, etc. Dacă îți convine să admiti, e tot un fel de anchetă, care are cel puțin avantajul de a-ți îndemna pe tînăr să reflecteze asupra unor chestiuni pe care noi, în general, sîntem foarte ușor ispitii să le negli- jăm. În cazul de față însă, în caietul acesta roșu, după ce-am constatat banalitatea chestiunilor, am fost surprins de faptul că răspunsurile nu sînt chiar atît de lipsite de interes cum s-ar fi putut crede. Uneori sînt amuzante. Și aproape întotdeauna descifrează o stare de spirit. Cea mai mare parte din spovedanii nu sînt semnate. Aplicat peste albura, mă întrebam odinioară: „Cine să fi scris asta?” „Dar cine-o fi scris asta?” Căpătăm de multe ori, după un minut de ezitare, un răspuns... Dintre toate însă, îmi atră curiozitatea o anumită pagină acoperită de un scris aproape copilăresc, contrastînd flagrant cu seriozitatea și chiar adîncimea ideilor și sentimentelor exprimate.

— Și pagina asta cine-a scris-o?

(Era prima întrebare pe care-o puneam).

— Ai repetat acum exact întrebarea pe care l-am pus-o eu atunci, fostei proprietare a caietului roșu. Tînăra de altădată s-a aplecat, ca să vadă mai bine. „Dacă-mi amintesc bine — mi-a răspuns — da... probabil... E a lui Marcel Proust”.

(Din nou tăcere în salon. Pește peisajul lui Corot s-a așezat o umbră).

— Ați vrea să-mi vorbiți mai pe larg despre destinul acestui caiet roșu?

— Spovedania pe care o posedă a fost scrisă de Marcel Proust la vîrstă de 13—14 ani. Mărturisirea pe care-o culesem de la proprietara caietului, desi pretioasă, nu-mi era suficientă. De altfel, pentru diferite motive, mi se părea moralmente imposibil ca acest album să nu conțină nici o mărturisire din partea autorului lui „Swann”. Îmi trebuia însă o convingere absolută.

M-am dus să-l văd pe doctorul Robert Proust, fratele lui Marcel. Această vizită mi-a furnizat o certitudine. Doctorul Robert Proust n-a putut să-mi arate nici un specimen al scrișului fratelui său la vîrstă care mă interesa; dar noi am examinat împreună paginile scrise mai apoi, și-n care am regăsi: un mare număr de caractere grafologice care sînt vizibile în caietul roșu. Și apoi, oricînd l-am cunoscut pe Marcel Proust copil, îl regăseam în întregime în acest răspuns: „Ce părere aveți despre mizerie?” — „A fi separat de mama”. Mai întîi scrisese: „A fi îndepărtat de mama”, dar la urma urmei ce importanță are îndepărtarea? E o noțiune dobîndită și care nu te face să suferi decît după ce cugeti. Nu! Culesem mizeriei pentru această ființă tînăra și pasionantă a se separarea, o realitate brută pe care o simți în mod direct, intens, aproape fizic. Și în ștersătura respectivă, în înlocuirea cu-

vințului „îndepărtat” cu cuvîntul „separat”, nu se recunoaște oare scrupulul perpetuu al marului psiholog a cărui frază, cu subtilitate interochieră, a vrut să traducă cu orice preț nuanțele cele mai insesizabile ale gîndirii?

(Încerc să memorez o vîntoasă întrebare: „Are vreo le gătură tot ce mi-ai spus pînă acum, cu cariera dumneavoastră, cu faptul că-ai început ca literat, pentru că la 35 de ani să vă hotărîți să faceți medicina, să vă dați doctoratul la 43 de ani, ca să ajungeți un eminent medic, specialist în probleme psiho-afective?” Dar nu sînt convins că-mă să-mi pun, pînă la urmă, întrebarea).

— Am să-ți mai citez cîteva întrebări și răspunsuri, desi căutăm să le găsim în mod spontan, în fața noastră, ca să-mi dai un răspuns, dar eu nu pot să-mi dau seama de ce-mi vine în minte în aceste momente. De exemplu: „Unde v-ar place să trăiți?” „În țara idealului, sau mai bine zis a idealului meu”.

Stupidele întrebări din album ar fi cerut răspunsuri absolute, prea grosolane pentru a fi exacte. Un Proust poate să scape însă și dintr-o astfel de cursă; și el scapă într-adevăr, fie prin tăcere — fiindcă nu răspunde întotdeauna, fie din contra, printr-o lungă enumerare, fie printr-o idee generală: „Eroii reali pe care-i preferați?” — „Ceva intermediar. Între Socrate, Pericle, Mahomed, Musset, Pliniu cel Tînăr, Augustin Tierry”. Sau: „Care sînt eroii literari preferați?” — „Eroii romanești, poetici, cei care sînt mai mult un ideal decît un model”. Sau: „Deviza dumnea-

o dovadă în plus. „Bunica noastră — mi-a declarat el — îl aprecia nespun de mult pe Augustin Tierry și ne vorbea despre el fără încetare; ea îi transmisese acest cult și lui Marcel, și nu cred, într-adevăr să fie mulți copii de 13—14 ani care să-l aleagă pe Augustin Tierry drept prozator preferat”.

(Doctorul André Berge își îngăduie un moment de pauză, iar eu cer permisiunea să încep transcrierea. Transcriu integral: „VIRTUTEA DV. PREFERATA: Toate cele care nu aparțin numai unei secte, virtuțile universale.”

CALITĂȚILE PE CARE LE PREFERAȚI LA UN BARBAT: Inteligența, simțul moral.

CALITĂȚILE PE CARE LE PREFERAȚI LA O FEMEIE: Blîndețe, firescul, inteligența (de fapt „la sinteligentă”; probabil că Proust a avut mai întîi intenția să scrie: „sinceritate”).

OCCAȚIA DV. FAVORITĂ: Cîntul, visarea, versurile, istoria, teatrul.

PRINCIPALA DV. CARACTERISTICĂ: (necompletat).

CE PĂRERE AVEȚI DESPRE FERICIRE: A trăi pe lingă cel pe care-i iubesc, cu farmecele naturii, o mare cantitate de cărți și de partituri, și nu departe de un teatru francez.

CE PĂRERE AVEȚI DESPRE MIZERIE: A fi separat de mama.

CULOAREA ȘI FLOAREA DV. PREFERATE: Eu le iubesc pe toate, iar despre flori nu știu.

DACĂ N-AȚI FI DV., CINE AȚI VREA SĂ FIȚI: Nefind cazul să-mi pun problema, pre-

PRONUMELE FAVORIT: (necompletat).

CE DETESTAȚI CEL MAI MULT ÎN LUME: Oamenii care nu simt ce este binele, care nescotocesc dulcele plăceri ale afecțiunii.

CE CARACTERE ALE ISTORIEI DETESTAȚI MAI MULT: (necompletat).

STAREA DV. DE SPIRIT ACTUALĂ: (necompletat).

PENTRU CARE GREȘALA AVEȚI MAI MULTĂ ÎNGĂDUȘĂ: Pentru viața particulară a genilor.

DEVIZA DV. FAVORITĂ: Una care nu se poate rezuma, fiindcă expresia ei cea mai simplă este „tot ce-i frumos, bun, mare în natură”.

Înapoi la cazul roșu interlo- cutorului meu. Capăt în schimb o fotografie: doi tineri și o tînăra în parc; e limpede că poza e veche. Pe tînărul din mijloc îl recunosc: e Marcel Proust.

— Celălalt băiat n-a fost identificat. Fotografia e făcută în Parcul Monceau.

— Dar domnișoara din fotografie?

E Antoinette Faure, pose- soarea caietului pe care l-ai avut în mînă.

— Fiica fostului președinte al Franței, Félix Faure?

— Nu numai: e mama mea.

pornind de-aici, mulți oameni nu văd în scriitorul ale cărui pagini sînt pline de o emoție densă, decît un savant foarte perspicace. Dar, dacă mergem înapoi pe firul operelor sale, descoperim freacăntul naturii generoase și vibrante a scriitorului, de care-și aduc aminte toți acei care s-au apropiat de el. Or, tocmai această spovedanie de copil are avantajul de-a ne ajuta să-l cunoaștem pe Proust înainte ca el să fi fost absorbit în întregime de preocupările sale

leșăul era atît de fragil, în- cît iarna i se puneau cartofi fierbinți prin buzunare, ca să nu răcească; el prefera să se joace cu fetițele liniștite; pare-se că băiatul afectuos, precoce și bolnăvicios, înțelega viața într-un mod mai subtil decît mulți adulți. Știa extrem de multe lucruri, desi aproape că nu mergea la școală; cunoștea omenirea, în ciuda faptului că avea un cîmp de observație restrîns. Și cum ne-am putea explica această dublă știință, dacă nu prin

Fotografie de familie: Marcel Proust cu Antoinette Faure (mama doctorului André Berge) și un prieten identicului, în Parcul Monceau.

de maturitate. Umila foie de hirtie căreia Proust i-a încredințat o clipă fugitivă a gîndirii sale, mi se pare mai emoționantă decît cele mai voluminoase și admirabile dintre manuscrisele proustiene. Sensibilitatea sa? Oamenii care nu o înțeleg o consideră, disprețuitor, ca fiind morbidă, căci M.P. avea o ascuțime extremă, și conțea pe și faptul că oamenii știu despre el — că a fost un bolnav perpetuu; dar de ce nu consideră ei că nimic nu e mai sănătos decît o inimă nelincetă însetată de frumusețe, de generozitate, de tandrețe, în ciuda slăbiciunii fizice și a suferinței continue care acroșe, adeseori, pînă și cele mai nobile caractere? Marcel Proust declară că lucrul pe care-l detestă cel mai mult în lume sînt oamenii care nu simt ce este binele, care nescotocesc dulcele plăceri ale afecțiunii. Fraza ne lasă să descifrăm ceva din bogăția sufletului său. Noi știm că el voia întotdeauna să răspîndească, în jurul său, bucurie și fericire, în pofida oricăror prejudecăți și a oricăror calcule materiale. Ce surprîză a avut domnia Proust cînd, întorcîndu-se de la o plimbare, într-o seară de vară, a găsit niște necunoscuți așezați la masă, sub pomii din grădina lor, foarte ocupați cu băutul vinurilor și infulecătul bunătăților pe care stăpîna casei le păstra pentru alte ocazii. Copilăria oamenilor celorlți l-a căștigat dintotdeauna pe oameni; copilăria lui Marcel Proust însă mi se pare deosebit de interesantă: bă-

atenția pasionată cu care el observa viața, viața pe care brutală în fața căreia trebuia să fie protejată? El savura toate senzațiile care erau lăsată să-i parvină, le savura pînă la limita lor extremă, și asta nu ținea de voința lui, ci de inteligența lui. În orice clipă el descoperea o lume pe care gîndirea sa și-o însușea cu entuziasm. Nu era deloc un „copil minime” blazat, care mai mult te înfrîntază, decît te uimește. Căci pentru M.P. totul era nou: cînd una din micile lui prietene s-a apucat să-l învețe arta culinară, Marcel, supraveghînd fierberea mincărilorlor, topăia de bucurie și bătea din palme ca orice ștrengar — ceea ce începea să nu mai fie.

REP.: Căutarea timpului pierdut poate fi tot atît de bine și simplă cîtutarea a propriei copilării consumate, a ingenuității incipiente (și sînt fericite societățile umane care perpetuează sau înlesnesc căile de acces către acest paradis pierdut). Dar de la Proust înceace, noțiunea de timp a căpătîi și alte valori. dar-ar fi să luăm în discuție doar ipoteza tulburătoare că timpul nu este decît combustibilul care alimentează stelele, iar stelele nu sînt altceva decît gigantice ruguri pe care arde timpul. Focul inițial, sacru — copilăria — rămîne punctul de reper după care te poți orienta atunci cînd vrei să descifrezi o personalitate. Asta ați făcut și du acum. Nu există timp pierdut.

Paris, martie 1966

În legătură cu concursul anchetă „EROUL LITERAR PREFERAT”

PE LINGĂ NUMEROASELE BULETINE COMPLETATE, PRIMITE PÎNĂ LA ORA ACEASTA LA REDACȚIE (NU UTAȚI: CONCURSUL SE ÎNCHEIE LA 31 MAI A.C.), CITITORII NE-AU CERUT SĂ MAI REPRODUCEM O DATĂ BULETINUL DE PARTICIPARE, DEOARECE UNII VOR SĂ TRIMITĂ MAI MULTE BULETINE COMPLETATE. ÎNDEPLININD-LE RUGĂMINTEA, LE ATĂGHEM TOTODATĂ PLININDU-LE RUGĂMINTEA, LE ATĂGHEM TOTODATĂ ATENȚIA CĂ NU SÎNT LIATE ÎN CONSIDERAȚIE DECît RĂSPUNSURILE TRIMISE PE BULETINE TIPĂRIE, DECAPĂTE DIN GAZETA NOASTRĂ (PENTRU REGULAMEN- TUL CONCURSULUI, VEZI NUMĂRUL 17 DIN 23 APRILIE A.C.).

BULETIN PENTRU CONCURS

Din cele 25 de nume de eroi literari aleși de juriul concursului, treceti în ordinea preferinței primii zece eroi din lista alcătuită de juriu.

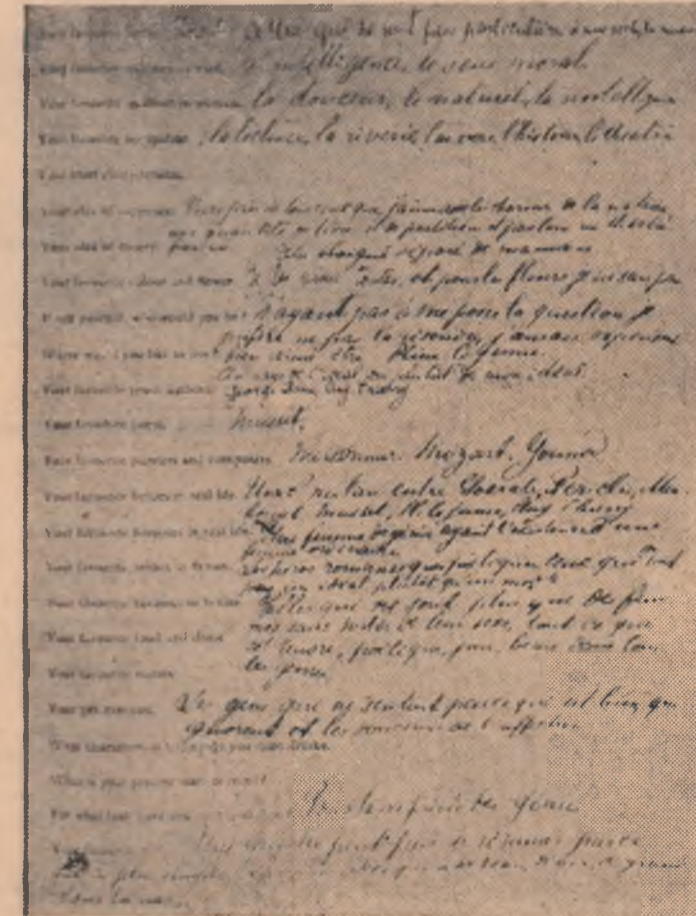
SERIA I	
1-	1
2-	1
3-	1
4-	1
5-	1
6-	1
7-	1
8-	1
9-	1
10-	1

Pentru cazul în care vor exista prea multe rezultate identice, completați în continuare, tot în ordinea preferințelor, și restul de 15 nume din lista alcătuită de juriul concursului.

SERIA A II-A	
11-	1
12-	1
13-	1
14-	1
15-	1
16-	1
17-	1
18-	1
19-	1
20-	1
21-	1
22-	1
23-	1
24-	1
25-	1

NUME: PRENUME: Adresa completă (localitatea, strada, numărul, raionul) a concurentului!

Acest buletin trebuie să fie expediat prin poștă pînă în ziua de 31 mai a.c. (se scoatețe valori dacă are data poștei din acea zi) pe adresa: GAZETA LITERARĂ B-dul Ana Ipătescu nr. 15, raionul „30 Decembrie” PENTRU CONCURS

Pagină din album, cu răspunsurile date de Marcel Proust

voastră favorită?” — „Una care nu se poate rezuma, fiindcă expresia ei cea mai simplă este „tot ce-i frumos, bun, mare în natură”. Dar e inutil să-i înmulțesc citatele, de vreme ce îți dai seama că în mînă-și-ai să poți transcrie integral ceea ce o să te intereseze, desi despre asta la noi s-a mai scris, și nu o singură dată. Vreau numai să-ți atrag atenția asupra faptului că în tot ce vei transcrie se reflectă natura tandră și delicată a lui Proust și — mărturie mai precisă — gusturile intelectuale pe care le cunoaștem. „Idealul său de fericire pămîntească” constă în a trăi pe lingă cel pe care-l iubeste, cu farmecele naturii, cu o mare cantitate de cărți și de partituri, și nu departe de un teatru francez”. Și această dragoste pentru teatrul francez ne aminteste de Berma, a cărei glorie o cităm în volumule „În căutarea timpului pierdut”. Apoi, în mai multe rînduri, în aceste mărturisiri este vorba despre Augustin Tierry. Amă-nutul e tulburător: a fost pentru doctorul Robert Proust

ler să-n rezolv; totuși aș fi fost bucuros să fiu Pliniu cel Tînăr.

UNDE V-AR PLACA SĂ LO-CUIȚI: În țara idealului, sau mai bine zis a idealului meu.

PROZATORII DV. PREFERAȚI: George Sand, Augustin Tierry.

POEZII DV. PREFERATE: Musset.

PICTORII ȘI MUZICIENII PREFERAȚI: Meissonnier, Mozart, Gounod.

EROII REALI PE CARE-I PREFERAȚI: Ceva intermediar între Socrate, Pericle, Mahomed, Musset, Pliniu cel Tînăr, Augustin Tierry.

EROINELE REALE PREFERATE: O femeie de geniu, a-vînd existența unei femei obisnuite.

EROII LITERARI PREFERAȚI: Eroii romanești, poetici, cei care sînt mai mult un ideal decît un model.

EROINELE LITERARE PREFERATE: Cele care sînt mai mult decît femele, țără a re-nunța la feminitatea lor, tot ce este tandru, poetic, pur, frumos în toate genurile.